

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

**Rozvoj
komunikatívnych kompetencií
dieťaťa
v spolupráci materskej školy a rodiny**

Jana Chlebková

Bratislava 2014

Autor: Mgr. Jana Chlebková
Názov: Rozvoj komunikatívnych kompetencií dieťaťa v spolupráci materskej školy a rodiny
Recenzenti: PaedDr. Oľga Podprocká
PhDr. Zuzana Petrová, PhD.

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum

Rok vydania: 2014

ISBN: 978-80-8052-867-6

OBSAH

ÚVOD	4
1 KOMUNIKATÍVNE KOMPETENCIE	6
1.1 Komunikácia a jej význam	8
1.2 Vývin reči v období dochádzky dieťaťa do materskej školy	9
1.3 Pedagogická diagnostika komunikatívnych kompetencií detí predškolského veku	10
2 ROZVOJ KOMUNIKATÍVNYCH KOMPETENCIÍ V PROSTREDÍ MATERSKEJ ŠKOLY A V SPOLUPRÁCI S RODINOU	13
2.1 Námety na rozvíjanie jazykovej úrovne detí predškolského veku v materskej škole	14
2.2 Návrh aktivít participácie materskej školy a rodiny pri rozvíjaní komunikatívnych kompetencií dieťaťa	23
ZÁVER	38
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	39
KEÚČOVÉ SLOVÁ	41
PRÍLOHY	42

ÚVOD

Základom interaktívneho života dieťaťa v kultúre, v ľudskom spoločenstve je komunikácia prostredníctvom určitého jazykového kódu. Základom nadobúdania kultúrnej gramotnosti je rozvíjanie komunikatívnych kompetencií dieťaťa v jazyku. Dieťa poznáva jazyk postupne ako systém zvukových, grafických a pohybových kódov, ktoré označujú významy, javy, vzťahy v prostredí, kde žije. Získava jazykové skúsenosti a schopnosti, ktoré mu umožňujú myslieť, komunikovať, riešiť problémy, triediť svet do kategórií, poznávať väzby súčastí života a podobne. Ovládanie jazyka je neoddeliteľné od sociálnej a kultúrnej reality, v ktorej je používaný, pričom jazyk v sebe nesie jej hodnoty, tradície, postoje a poznatky. (Lipnická, 2011)

Môžeme teda konštatovať, že komunikácia je jednou z dôležitých schopností, ktoré by sme mali rozvíjať už od útleho veku. Zdravo komunikujúci jedinec je charakteristický svojím pozitívnym postojom k sebe, verí si, dokáže byť empatický aj neústupný. Vie pracovať na tvorbe kompromisov, dokáže ustúpiť, hodnotiť na základe všetkých informácií, vie tiež pozorne počúvať. Často je otvorený názorom iných, vie riadiť komunikáciu a neutralizuje konflikty. (Mydlová, 2012)

Z uvedeného vyplýva, že komunikácia je základom celostného rozvoja osobnosti človeka, ktorá sa začína edukačne formovať v predškolskom veku. Veľký dôraz by sa preto mal klásť na rozvoj komunikatívnych kompetencií, ktoré sa vzťahujú najmä na rečový prejav, na interpersonálnu odvahu uplatňovanú v rečovom prejave, na schopnosti sociálnej komunikácie. Detská reč sa však nevyvíja sama. Je tu mnoho činiteľov, ktoré na jej vývin význame pôsobia. Najmä v rodinnom prostredí a v prostredí materskej školy sa kladú základy kultúry jazyka ako prostriedku dorozumievania a styku s ľuďmi (Sobotová a kol., 2013). Cieľom príspevku je preto poukázať na možnosti rozvoja komunikatívnych kompetencií v prostredí materskej školy a v spolupráci s rodinou dieťaťa prostredníctvom návrhu niekoľkých edukačných aktivít.

Úvodná kapitola je teoretickým východiskom rozpracovania ďalšej časti práce. Zaoberá sa charakteristikou komunikatívnych kompetencií, charakterizuje komunikáciu a jej význam, rozoberá vývin reči v období dochádzky dieťaťa do materskej školy. V závere tejto časti sa venuje pedagogickej diagnostike komunikatívnej kompetencie, ktorá sa v materskej škole realizuje na informačnej a orientačnej úrovni. Ponúka možnosť pedagogickej diagnostiky komunikatívnych kompetencií prostredníctvom formálnej a neformálnej dramatickej hry.

Druhá kapitola je venovaná aktivitám edukačne pôsobiacim na rozvoj jazykovej úrovne a komunikatívnych kompetencií detí predškolského veku v spolupráci materskej školy a rodiny. Opisuje možnosti rozvoja jazykovej úrovne detí prostredníctvom návrhu aktivít pôsobiacich najmä na morfológicko-syntaktickú, lexikálno-sémantickú a fonemicko-fonologickú jazykovú úroveň. Je zameraná aj na rozvoj pragmatickej jazykovej roviny. Navrhuje a približuje možnosti rozvoja komunikatívnych kompetencií prostredníctvom spolupráce materskej školy a rodiny. V závere je

načrtnutý význam spolupráce pedagogických zamestnancov, rodičov detí predškolského veku a odborníkov podieľajúcich sa na rozvoji osobnosti dieťaťa v oblasti komunikatívnych kompetencií (logopéd).

Publikácia ponúka len niektoré jednoduché možnosti rozvoja komunikatívnych kompetencií detí predškolského veku v spolupráci materskej školy a rodiny. Zdroje, námety a prostriedky, ktoré môžu pedagogickí zamestnanci využívať v danej oblasti, sú však rôznorodé a bohaté. Treba neustále pamätať na to, že základným cieľom vzdelávania v materskej škole je do viesť dieťa k tomu, aby na základe svojich schopností a dispozícií získalo základy kľúčových kompetencií potrebných na život v našej spoločnosti a jednou z nich je aj schopnosť komunikácie. Je to základná a životne dôležitá schopnosť pre existenciu v skupine ľudí.

1 KOMUNIKATÍVNE KOMPETENCIE

Komunikatívne kompetencie môžeme chápať ako spôsobilosti v oblasti komunikácie, ktoré nám pomáhajú aktívne pôsobiť v komunikácii s iným človekom.

Komunikácia je základným prostriedkom, prostredníctvom ktorého človek získava i obohacuje nové informácie a poznatky potrebné na svoj život (Bytešníková, 2007).

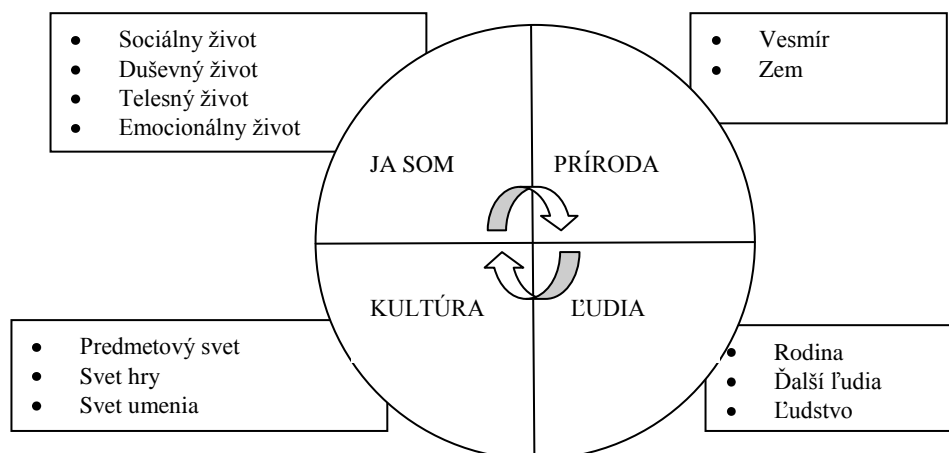
Súhrnne môžeme teda uviesť, že komunikatívne kompetencie sa vzťahujú najmä na rečový prejav, na interpersonálnu odvahu uplatňovanú v rečovom prejave, na schopnosti sociálnej komunikácie (Guziová a kol., 2011).

Už od narodenia sa malé dieťa snaží komunikovať jemu najbližším spôsobom, t. j. krikom. Postupne sa jeho rečové schopnosti zdokonaľujú, až prichádza do materskej školy, kde by sa mali jeho rečové (komunikatívne) schopnosti rozvíjať.

Rozvíjanie poznania a myslenia súčasne so správnym vyjadrovaním by malo byť jednou z prioritných cieľov materskej školy v príprave detí predškolského veku na vstup do základnej školy. Základnými predpokladmi rozvoja komunikatívnych kompetencií detí v materských školách je (Mydlová, 2012):

- rozširovanie a prehľbovanie komunikatívnych kompetencií pedagogických pracovníkov,
- podnetnosť rečovo-výchovného prostredia materskej školy,
- ovládanie kultivovanej spisovnej slovenčiny u pedagogických pracovníkov,
- správny rečový vzor,
- zameranie sa na rozvíjanie reči – správnej výslovnosti, pasívnej a aktívnej slovnej zásoby, vyjadrovacích schopností,
- zameranie sa na rozvíjanie vzájomnej komunikácie,
- rozpoznanie odchýlok v komunikácii dieťaťa od normy,
- úzka spolupráca s rodinou dieťaťa,
- spolupráca s logopédmi, s centrom špeciálno-pedagogického poradenstva, podľa potreby s ďalšími odborníkmi.

Obr. č. 1 Možnosti rozvoja komunikačných kompetencií v MŠ

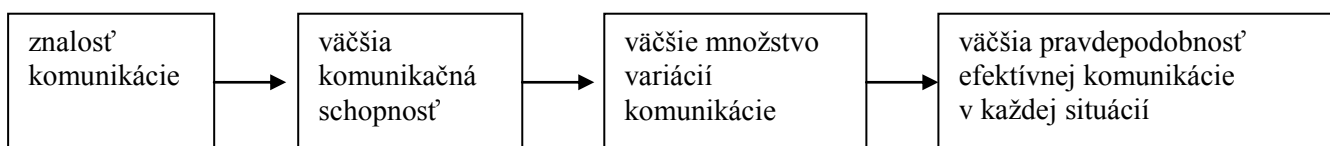

Z obrázka vyplýva, že hlavný prostriedok vzdelávania dieťaťa v materskej škole predstavuje obsah predprimárneho vzdelávania. Vzdelávaci obsah štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP) je usporiadaný do štyroch základných vzdelávacích oblastí: poznania seba samého, sveta ľudí, prírody a kultúry, pričom program je integrovaný do štyroch tematických okruhov: Ja som, Ľudia, Príroda, Kultúra. Najväčší potenciál pre rozvoj komunikatívnych kompetencií detí má vzdelávacia oblasť „Ja som“, ktorá je zameraná na rozvíjanie osobnostných kompetencií, zmyslov, vzťahu dieťaťa k rodine a okoliu, na sebapoznanie, sebareprezentáciu, na sociálne, emocionálne, motorické, kognitívne vnímanie života dieťaťa. Netreba však zabúdať, že komunikácia sa odráža vo všetkých sledovaných oblastiach.

Medzi komunikatívne kompetencie, ktoré sú uvedené v ŠVP, autori zaradili to, že dieťa (ŠVP, 2008, s. 9):

- vedie monológ, nadväzuje a vedie dialóg a rozhovor s deťmi i dospelými,
- počúva aktívne a s porozumením myšlienky a informácie z rôznych médií,
- vyjadruje a komunikuje svoje myšlienky, názory,
- reprodukuje oznamy, texty,
- volí primeraný, kreatívny spôsob komunikácie vzhľadom na situáciu,
- komunikuje osvojené poznatky,
- prejavuje predčitateľskú gramotnosť,
- chápe a rozlišuje, že niektorí ľudia sa dorozumievajú aj inými jazykmi.

Obr. č. 2 Grafické zaznačenie významu dostatočnej komunikatívnej kompetencie

1.1 Komunikácia a jej význam

Komunikácia znamená vo všeobecnosti ľudskú schopnosť používať výrazové prostriedky na vytváranie, udržiavanie a pestovanie medziľudských vzťahov. Komunikácia významne ovplyvňuje rozvoj osobnosti, je dôležitá v medziľudských vzťahoch, je prostriedkom vzájomných vzťahov. V najširšom zmysle slova môžeme komunikáciu chápať ako vzájomné a obojstranné ovplyvňovanie medzi dvoma alebo viacerými systémami (Sobotová a kol., 2013).

Cieľom komunikácie je okrem vzájomného dorozumievania sa aj výmena informácií, ich vytváranie, udržiavanie a pestovanie medziľudských vzťahov. Význam a dôležitosť komunikácie pre život ľudí sa nedá dostatočne oceniť. Bez komunikácie nemôže existovať a rozvíjať sa žiadna spoločnosť. Komunikácia je základným procesom spoločnosti, patrí k najdôležitejším ľudským schopnostiam (Klenková, 2006).

Hlavnú úlohu v komunikácii má verbálny prejav, ale dorozumievame sa aj inými prostriedkami. Podstatnou časťou „sebvýjadrovania“ sú neverbálne prostriedky komunikácie (Klenková, 2006). Komunikácia verbálna (slovná) je komunikácia sprostredkovaná slovami a komunikácia neverbálna (mimoslovná, neslovná) je sprostredkovaná pohybmi tela, gestami, mimikou, pohybmi očí, kvalitou hlasu a pod. (Harlt, Harltová, 2004). Skupinu verbálnej komunikácie tvoria všetky komunikačné procesy, ktoré sú realizované hovorenou alebo písanou rečou. Sú veľmi úzko spojené s úrovňou a kvalitou sociálnych vzťahov a kontaktov. Podľa Gavoru (2005) je verbálna komunikácia v škole prenos kognitívnych informácií (poznatkov, faktov, názorov), neverbálna komunikácia umožňuje prenášať postoje a emocionálne stavy. Neverbálna komunikácia umožňuje dávať súhlasnú a nesúhlasnú spätnú väzbu, snaží sa ovplyvniť druhého alebo zmeniť zmysel verbálneho odkazu. Neverbálne prejavy sú významnou zložkou komunikácie vo vyučovaní a bez prítomnosti tejto zložky by dorozumievanie pripomínalo komunikáciu so strojom. Verbálna komunikácia je uvedomelý prejav človeka. Komunikácia prostredníctvom reči je základným prostriedkom učenia a celá školská sústava je založená na primerane rozvinutých rečových schopnostiach – reči hovorenej a písanej.

S rastúcou úrovňou komunikatívnych kompetencií sa zlepšuje sociálna kompetencia. Dieťa je pripravenejšie zaradiť sa do kolektívu ľudí okolo seba a naopak dôsledkom deficitného rozvoja reči vytvára jeho izoláciu. Z uvedeného vyplýva, že vývin reči dieťa v predškolskom veku je veľmi dôležitý. Rozvíjať komunikáciu detí môžeme iba na základe dobrého poznania vývinových úrovní reči.

1.2 Vývin reči v období dochádzky dieťaťa do materskej školy

Vývin reči je veľmi komplikovaný proces, ktorý je ovplyvnený mnohými vonkajšími (rodinné prostredie, materská škola) aj vnútornými faktormi (fyziologické danosti, genetika). Reč sa vyvíja v určitých jazykových rovinách. V období predškolského veku je možné o vývine reči uviesť nasledovné:

Morfologicko-syntaktická rovina (gramatická) zahŕňa používanie jednotlivých slovných druhov, ohýbanie slov (časovanie, skloňovanie), tvorenie viet a súvetí.

Vo veku dvoch až troch rokov začína dieťa aktívne používať prídavné mená, neskôr sa pridávajú osobné zámená a nakoniec číslovky, predložky, spojky.

V štyroch rokoch je dieťa schopné obvykle používať všetky slovné druhy. Skloňovanie a časovanie sa zdokonaľuje medzi druhým a tretím rokom. Okolo troch rokov dieťa kladie slová vo vete v správnom poradí a dokáže tvoriť súvetia, zvyčajne najprv prirad'ovacie, postupne aj podrad'ovacie.

Vývin gramatiky a zovšeobecňovanie prebieha pomocou transferu, teda prenosu z jedného hovoreného vzorca na podobné hovorené situácie, preto často dochádza k nesprávnemu použitiu gramatiky. Pravidlá gramatiky sa dieťa učí napodobňovaním a pamätaním, počuté prenáša na to, čo by samo chcelo povedať.

Do štyroch rokov sú gramatické chyby prirodzené, ide o tzv. fyziologický dysgramatizmus. Ak však problémy pretrvávajú aj po štvrtom roku, môže ísť o narušený vývin reči.

Lexikálno-sémantická rovina – zaoberá sa úrovňou a šírkou slovnej zásoby (aktívnej a pasívnej), pochopením významu slov a ich vzťahov vo vetách a súvetiach, orientáciou v ustálených slovných spojeniach, prísloviach a metaforách.

V období okolo tri a pol roka prichádza druhý vek otázok: „Prečo?“, „Kedy?“ Slovná zásoba sa postupne rozširuje. V dvoch rokoch dieťa pozná a používa okolo 200 slov, u trojročného dieťaťa je to 1 000 slov, u štvorročného dieťaťa 1 500 a v šiestich rokoch približne 2 500 – 3 000 slov. Najprudší nárast slovnej zásoby sledujeme v troch rokoch života dieťaťa.

Fonematicko-fonologická rovina (zvuková) je založená na sluchovom rozlišovaní hlások (fonematické uvedomovanie) a ich výslovnosti (artikulácia).

Ako prvé si dieťa osvojuje samohlásky a až potom spoluhlásky. Vývin výslovnosti hlások je proces, ktorý môže byť ukončený už v staršom predškolskom veku (okolo 5 rokov) alebo až v mladšom školskom veku (okolo 7 rokov).

V porovnaní s ostatnými rovinami sa osvojenie zvukovej roviny začína skôr a je ukončené skôr. Je to spôsobené viacerými faktormi: obratnosťou rečových orgánov, schopnosťou fonematickej diferenciácie, komunikačným zámerom, rečovým vzorom, úrovňou intelektu, schopnosťou napodobňovať, kvalitou psychickej a rečovej stimulácie. Pri nástupe dieťaťa do základnej školy by mala byť výslovnosť v poriadku, no výrazné percento detí má dysláliu aj pri vstupe do základnej školy.

Pragmatická rovina je rovinou sociálnej aplikácie, sociálneho uplatnenia komunikačnej schopnosti, pričom do popredia vystupujú sociálno-psychologické aspekty komunikácie. Inými slovami ide o umenie vyžiadať si alebo oznámiť informácie, vyjadriť pocity, vzťahy, zážitky a udalosti. Zahŕňa tvorenie dialógu, regulačnú funkciu reči (rečou dosiahnuť požadované ciele, usmerňovanie sociálnej interakcie a pod.) a používanie prvkov neverbálnej komunikácie (predovšetkým očný kontakt).

Trojročné dieťa kladie čoraz viac otázok, používa slovné zvraty, ktoré ďalej rozvíjajú konverzáciu, privoláva pozornosť k sebe, k prebiehajúcim udalostiam (pozri sa, ako sa hrám), organizuje správanie druhých. Šesťročné dieťa dokáže viesť rozhovor v dospelom duchu, kladie mnoho otázok, rozpráva sa rado a dlho.

V tomto období sa mení aj pomer myslenia a reči. Vo veku tri až štyri roky je vývin myslenia pokročilejší ako vývin reči, myslenie dosahuje vyššiu úroveň ako reč (deti vykonávajú nejakú činnosť úspešne, vyriešia rozumovú úlohu, ale nevedia to slovne vyjadriť). V piatom až šiestom roku reč začína predbiehať myslenie (deti používajú slová, ktorých obsah celkom dobre a presne nepoznajú). (Bytešníková, 2006)

1.3 Pedagogická diagnostika komunikatívnych kompetencií detí predškolského veku

Výchovno-vzdelávacia činnosť v materskej škole sa nezaobíde bez skúmania a sledovania efektivity svojho pôsobenia. Zároveň sa nezaobíde bez toho, aby učiteľ sledoval a rozpoznával príčiny a dosiahnuté ciele realizovanej výučby. Preto je potrebné sledovať a poznávať rozvoj osobnosti dieťaťa v prostredí edukačných aktivít materskej školy. Pri poznávaní a riešení týchto edukačných javov môže významným spôsobom pomôcť práve pedagogická diagnostika (*Ako poznať dieťa v MŠ*).

Diagnostika rečového vývinu, komunikatívnych kompetencií u detí predškolského veku je iba súčasťou komplexnej (celkovej) diagnostiky. Výhodiskom pedagogického pôsobenia v rozvíjaní jazykovej úrovne je diagnostikovanie stavu rečového vývinu, odhalenie všetkých jeho osobitostí:

Verbálna komunikácia, v ktorej sa zameriavame na:

1. *Fonetickú rovinu* – výslovnosť, stav hovoridiel. Rečové chyby detí predškolského veku majú osobitný charakter. Od dieťaťa nemožno vyžadovať úplne správnu výslovnosť. Rečové chyby, ktoré majú dôvod v nezrelosti nervovej sústavy, sa nazývajú fyziologické dyslálie. V prípade rozsiahlejších dyslálií je potrebné konzultovať so stomatológom a diagnostikovať stav ústnej dutiny, jazyka, podnebia, zubov. V prípade nesprávnej výslovnosti sykaviek je potrebné orientačne vyšetriť sluch. Pri neurózach reči, zajakavosti je potrebné vyšetriť lateralitu.

2. *Lexikálnu rovinu* – rozsah slovnej zásoby. Rozsah slovnej zásoby sa mení s vývinom a vekom.

Šesťročné dieťa by malo ovládať 2 500 až 3 000 slov.

3. *Syntakticko-morfologickú rovinu* – sledujeme:

- frekvenciu slovných druhov, v predškolskom veku je frekvencia takáto: 50 % podstatné mená a slovesá, 20 % zámená, 3 – 6 % prídavné mená, príslovky, spojky, častice, 2 % citoslovčia,
- vetnú stavbu a štruktúru viet, u mladších detí je vetná stavba jednoduchá, jedno slovo znamená jednu vetu. Staršie deti by mali hovoriť celou vetou, používať súvetia a zložené vety,
- gramatickú správnosť, jej postupné nadobúdanie vo verbálnej komunikácii je spojené s rečovým vzorom dieťaťa. Ten by mal byť správny.

Neverbálna komunikácia, v ktorej sledujeme:

- pohľad pri komunikácii – mal by byť priamy, bez uhýbania pohľadu. Ak sa s niekým rozprávame, hľadíme priamo na neho, jemu do očí,
- výraz tváre – súvisí s obsahom rozhovoru. Ak hovoríme o niečom smutnom alebo veselom, mal by tomu zodpovedať aj výraz tváre,
- pohyby – ruky, postoj tela, počas komunikácie by mal byť prirodzený, nie strnulý ani rozhádzaný,
- gestá – pri verbálnej komunikácii používame aj časť neverbálnej komunikácie, gestá. Tie by mali byť primerané verbálnej komunikácii, ani nie príliš výrazné, ani nevýrazné. (Valachová, 2009)

V pedagogickej diagnostike, ktorú realizuje učiteľka materskej školy, sa diagnostika komunikácie realizuje na informačnej a orientačnej úrovni. Celkovo má skôr preventívny charakter. Podrobná diagnostika a náprava patrí do rúk odborníkom, logopédom.

Jednou z možností pedagogickej diagnostiky, ktorú uvádza Kováčová (2012), je sledovanie rečovej produkcie dieťaťa, ktorou dieťa posúva a rozvíja dejovú líniu dramatickej hry. V dramatickej hre dieťa spravidla hrá seba samé alebo napodobňuje niekoho iného, čo rozširuje repertoár jeho skúseností s tým, kým všetkým môže byť. Opakovaním sa nová situácia stáva čoraz zložitejšia, zo strany dieťaťa prepracovanejšia z hľadiska dialógu či jednoduchého monológu. Takáto komunikačná interakcia je dramatickou hrou, ktorá môže byť neformálna a formálna.

K *neformálnym dramatickým hrám* možno zaradiť tie, počas ktorých si deti vytvárajú vlastné „nepísané“ scenáre, ktoré počas hry menia podľa aktuálnej potreby. Vtedy možno využiť dramatickú hru ako súčasť pozorovania a ako jednu z diagnostických metód pri posudzovaní komunikatívnych kompetencií dieťaťa (pozri prílohu A).

Vo *formálnych dramatických hrách* je úlohou pedagogických zamestnancov vytvárať konkrétnu situáciu. Tu sa dajú pozorovať nasledujúce položky (z nich je vytvorený posudzovací hárok, pozri prílohu B.1):

- **spôsobilosť počúvať s porozumením:** pozoruje sa úroveň, akou dieťa vníma (rozumie) sprostredkovaný príbeh,
- **spôsobilosť porozumieť inštrukcii:** reakcia na pokyny, či je potrebné inštrukciu zopakovať, prípadne zvoliť jednoduchšiu formu inštruovania,

- **spôsobilosť konštruovať vety:** zaznamenávať konštrukciu viet, posúdiť jej správnosť, podchytiť jej nedostatky,
- **spôsobilosť vytvárať otázku v rozhovore:** pozoruje sa, na akej úrovni sa dokáže dieťa opýtať, získať informáciu prostredníctvom opytovacej vety,
- **spôsobilosť odpovedať na otázku:** úroveň odpovedania na otázku, správnosť/neúplnosť/nesprávnosť odpovede,
- **samostatne rozprávať I:** na akej úrovni dieťa dokáže samostatne rozprávať (voľné rozprávanie), „prvotná forma monológu“,
- **spôsobilosť samostatne rozprávať II:** posudzuje sa spôsobilosť v samotnom prejave, ktorý bol vopred pripravený (konkrétne rola a text príbehu),
- **spôsobilosť improvizovať v samostatnom rozprávaní:** úroveň dieťaťa improvizovať a dopĺňať text podľa aktuálnej situácie z deja,
- **spôsobilosť používať dialóg:** sleduje sa úroveň, na akej dokáže dieťa vytvárať otázky a odpovedať na ne, zmyslupnosť dialógu v jednej obsahovo-komunikatívnej línii, ale každý z komunikujúcich vytvára svoj samostatný prejav bez obsahového nadviazania na partnera dialógu,
- **spôsobilosť vysvetliť, opísať zážitok:** sleduje sa, ako dokáže dieťa samostatne porozprávať príbeh, ktorý prežilo, opísať svoju skúsenosť,
- **spôsobilosť napodobniť telefonický hovor:** úroveň, ako dieťa dokáže samostatne viesť dialóg prostredníctvom rekvizity (telefónu),
- **spôsobilosť pamätať si postupnosť v deji:** sleduje sa, na akej úrovni dieťa zvládne gradovanie dejovej línie príbehu,
- **spôsobilosť vstupovať a vystupovať z roly:** posudzuje sa, na akej úrovni dieťa dokáže vstúpiť/vystúpiť z roly komunikujúceho,
- **spôsobilosť verbálne stvárniť príbeh z obrázkových kariet:** posudzuje sa úroveň, na akej dokáže dieťa verbálne opísať, prípadne dramaticky stvárniť príbeh bez toho, aby s ním bol vopred oboznámený. Stvárňuje a komunikuje na základe autentického porozumenia obrázkového materiálu (ide o tzv. sekvenčné karty, ktoré sa používajú v dramatických hrách detí predškolského veku namiesto tradičného scenára, ktorý je písaný. Na každej karte je znázornená len konkrétne sekvencia z rozprávky, príbehu).

2 ROZVOJ KOMUNIKATÍVNYCH KOMPETENCIÍ V PROSTREDÍ MATERSKEJ ŠKOLY A V SPOLUPRÁCI S RODINOU

Program výchovy a vzdelávania v materských školách (1999) uvádza, že z hľadiska rozvoja osobnosti dieťaťa má rozvoj komunikatívnej kompetencie v materskej škole podstatný význam. V predškolskom období sa osvojuje reč, utvárajú sa základy jazykovej správnosti a kultúry reči. V tomto období sú aj najpriaznivejšie predpoklady zvládnuť jazyk v jeho spisovnej podobe a to môže dieťaťu poskytnúť prirodzené jazykové a rečové prostredie materskej školy. Dieťa prostredníctvom reči vyjadruje nielen svoje predstavy, poznatky a skúsenosti, ale aj pocity, nálady, dojmy, zážitky, potreby, prosby, želania a túžby, ba dokonca aj obavy a nádeje. Rečový prejav dieťaťa výrazne sprevádza reč tváre, tela, pohybov. Tento jav zapríčiňuje emocionalita osobnosti dieťaťa predškolského veku. Reč sa postupne stáva nástrojom myslenia, prostriedkom sociálnej, citovej komunikácie, ako aj autoregulátorom správania sa dieťaťa. Obsah reči naznačuje všeobecnú alebo konkrétnu informáciu, postoje a city a do istej miery vypovedá aj o vôľových vlastnostiach hovoriaceho. Rečový prejav sa vo všeobecnosti považuje za jedno z významných kritérií úspešnosti človeka, v ktorom odhaľuje svoju kultúru jazyka, reči a správania, úroveň a spôsob myslenia, citový stav, názory a postoje k ľuďom, prírode a k určitej skutočnosti. V pedagogickom pôsobení učiteľa modeluje jazykovú správnosť a kultúru reči spolu s kultúrou správania sa dieťaťa. Vytvára dostatok príležitostí na napodobňovanie zreteľnej výslovnosti hlások a hláskových skupín, gramaticky správneho a spisovného používania slov, slovných spojení a rôznych vetných vzorov reči. Zohľadňuje individuálne tempo osvojovania reči dieťaťa. Zachováva postupnosť osvojovania pasívnej a aktívnej slovnej zásoby. Umožňuje dieťaťu najprv porozumieť obsahovému významu slov, napríklad zmyslovým vnímaním a rôznymi neslovnými reakciami na podnety. Postupne podnecuje dieťa k aktívnemu a samostatnému pomenúvaniu predmetov, javov. Vytvára priaznivú socioemocionálnu atmosféru, ktorá stimuluje tvorivosť, aktivitu a samostatnosť v rečovom prejave dieťaťa.

Jazykový a rečový rozvoj osobnosti dieťaťa pozitívne ovplyvňuje celková podnetnosť prostredia. Sem možno zaradiť okrem iného aj podnety bohaté na vecné prostredie (hračky, didaktické pomôcky...). Z dôvodu neustáleho prínosu v tejto oblasti je vhodné inovovať v triedach „čitateľské“ detské kútiky:

- vhodným a pohodlným detským nábytkom: stolmi a stoličkami,
- stoly, ktoré budú mať uprostred zásobníky na rôznorodý výtvarný materiál,
- obmieňať knižné detské vybavenie, dopĺňať ho spoločenskými hrami a pomôckami,
- vyhradiť v ňom miesto – samostatnú nástenku na prezentáciu „výtvorov“ detí,
- vybavenie detskými zrkadlami, ktoré zjednodušia a skvalitnia vykonávanie individuálnych artikulačných cvičení s deťmi,

- pomôckami na vykonávanie dychových cvičení, (napr. nahrávky rôznych zvukov, hlasov zvierat, ktoré si dieťa môže individuálne vypočuť – „prehrať“ a následne vyskúšať),
- pomôckami na vykonávanie rytmických cvičení,
- pomôckami na rozvíjanie sluchovej diferenciacie, t. j. sluchového a fonemického vnímania, napr. rôzne sluchové hry,
- počítačom s vhodným detským softvérovým prostredím (napr. Alík: „*Môj prvý šlabikár*“),
- priestor na humorné výpovede detí, vymyslené rozprávky, príbehy, „múdre odpovede“, riekanky, básničky, ktoré sa s deťmi precvičujú,
- priestor na poskytovanie metodického materiálu pre rodičov.

Komunikácia prostredníctvom reči je základným prostriedkom učenia a celá školská sústava je založená na primerane rozvinutých rečových schopnostiach – reči hovorenej a písanej. Predpokladom rozvoja komunikačných kompetencií je vrozený základ jazykovej kompetencie (Nakonečný, 2004).

Pri rozvoji komunikatívnych kompetencií sa pedagogickí zamestnanci musia zamerať na rozvoj všetkých jazykových rovín, t. j. na morfológicko-syntaktickú rovinu (gramatickú), lexikálno-sémantickú rovinu (aktívna a pasívna slovná zásoba – úroveň a šírka slovnej zásoby, pochopenie významu slov a ich vzťahov vo vetách, súvetiach), foneticko-fonologickú rovinu (zvukovú) rovinu a pragmatickú rovinu (sociálna aplikácia, sociálne uplatnenie komunikatívnej kompetencie).

2.1 Námety na rozvíjanie jazykovej úrovne detí predškolského veku v materskej škole

Rozvíjanie slovnej zásoby

Ako sa uvádza v Metodickej príručke predškolskej prípravy detí v materskej škole a rodine (2013), k základným metodickým odporúčaniam pri zameriavaní sa na slovnú zásobu možno zaradiť nasledovné:

- rozvíjať slovnú zásobu detí, obohacovať ich slovník o nové slová, spresňovať a prehĺbovať u detí chápanie významu slov,
- systematickou prácou znižovať rozdiel medzi pasívnym a aktívnym slovníkom u detí,
- aktivizácia detského slovníka vyžaduje trpezlivosť, sústavnosť, pokojné prostredie, ktoré podnecuje dieťa k reči, najmä možnosť ustavičného cvičenia,
- pri rozvíjaní detského slovníka nerozširovať a nespresňovať len slovnú zásobu, ale podnecovať deti aktívne používať slová v hovorených prejavoch,
- objasňovať deťom vzťahy medzi významom rôznych slov.

Rozvíjanie reči a správnej výslovnosti

Keď chceme pozitívne rozvíjať detskú reč, musíme sa opierať o podmienky jej vzniku a vývinu v spojitosti s celkovým nervovým a psychickým vývinom dieťaťa. Znamená to spojiť metodologické princípy, zákonitosti pedagogického pôsobenia a preventívnej logopedickej starostlivosti. Všeobecne môžeme povedať, že správna výslovnosť prebieha podľa schémy: vyvodzovanie nového zvuku – jeho identifikácia s hláskou – zapojenie hlásky do slabík a slov – jej precvičovanie – automatizácia a fixácia – bežné používanie hlásky. Ako metodické odporúčania pri rozvíjaní správnej výslovnosti sa uvádzajú:

- rozvoj sluchového vnímania, sluchovej diferenciácie a fonemického sluchu v metodickej postupnosti,
- v metodických pokynoch vyberať slová na rozvíjanie fonemického zvuku, je určený na diferenciáciu slov podľa významu na základe rozdielnosti foném, na cvičenie fonemického vnímania a na poznávanie hlásky v štruktúre slova,
- ako ďalšie prostriedky môžeme zaradiť obrázok, povedačky, hádanky, rýmovačky, samostatné rozprávanie, reprodukciu a dramatizáciu rozprávok, jazykové cvičenia, spev a iné. (Sobotová a kol., 2013)

V nasledujúcich aktivitách sú načrtnuté niektoré možnosti rozvíjania komunikatívnych kompetencií so zameraním na rozvoj reči (artikulačné, rečové, sluchové, rytmické hry, hry so slovami, slovné hádanky, rozhovory – monológ, dialóg). Variabilitu, formu a priebeh aktivít je potrebné prispôbovať individuálnym schopnostiam detí a je na každom pedagogickom zamestnancovi, ako aktivitu dotvorí, zdokonalí a uplatní, a to vždy so zameraním na konkrétny edukačný cieľ vyplývajúci z obsahových a výkonových štandardov pre ISCED 0. ŠVP vymedzuje obsah vzdelávania pod názvom *Dieťa a svet* prostredníctvom štyroch tematických celkov: Ja som, Ľudia, Príroda a Kultúra. V rámci nich sú definované obsahové a výkonové štandardy, ktoré zohľadňujú tri vzdelávacie oblasti rozvoja osobnosti dieťaťa: perceptuálno-motorickú, sociálno-emocionálnu, kognitívnu oblasť. Navrhnuté aktivity sú zamerané predovšetkým na morfológicko-syntaktickú, lexikálno-sémantickú a foneticko-fonologickú rovinu obsiahnutú vo výkonových štandardoch, najmä v okruhu Ja som a Ľudia.

„Detektív Očko“

Po triede sa rozmiestnia predmety (napr. dennej potreby, hračky, oblečenie...) alebo obrázky rôznych predmetov. Určí sa jedno dieťa – „detektív Očko“, ktoré musí nájsť v triede učiteľkou označený predmet prostredníctvom motivácie:

*Chodím, hľadám, neviem nájsť,
pod' mi prosím pomáhať.
Po triede sa prejdi,
modrú loptu nájsť“*

Sleduje sa správna reakcia pohybom, činnosťou, úkonom na slová alebo slovné oznamy iných, ktorými sa označujú bezprostredne vnímané veci. Dieťa sa snaží správne pomenovať nájdenú vec: „*Našiel/-la som modrú loptu.*“ Krátku motivačnú riekanku môže rozprávať aj samotné dieťa, ktoré zadá svojmu spoluhráčovi požadovanú úlohu. Učiteľka zasahuje do hry len v prípade potreby. Deti si postupne menia roly. Hra je usmerňovaná tak, aby každé dieťa zažilo pocit úspechu zo splnenia úlohy. Pri 5- až 6-ročných deťoch sa môžu použiť obrázky, ktoré zobrazujú rôzne situácie, v ktorých je hľadanie daného predmetu (na obrázku, ktorý znázorňuje určitú situáciu) zložitejšie. Po nájdení správneho obrázka a pomenovaní hľadaného predmetu môžu deti opísať situáciu z obrázka.

„Tajná pošta“

Učiteľka vopred pripraví „poštársku tašku“, do ktorej vloží dostatočné množstvo obálok tak, aby si každé dieťa mohlo prísť aj viackrát vyzdvihnúť „tajnú poštu“. Do obálok sa vložia obrázky s rôznorodými predmetmi (hračky, oblečenie, ovocie, zvieratá...). Deti si postupne vyberajú obálky z poštárskej tašky. Učiteľka navádza deti na odpoveď jednoduchou otázkou: „*Čo máš na obrázku v obálke?*“ Mladšie deti môžu odpovedať jednoslovné (napr. *autíčko, bábiku, loptu...*). Staršie deti treba nabádať k viacslovnéj odpovedi: „*Na obrázku mám autíčko. Na obrázku mám bábiku.*“ Opis predmetu: „*Bábika má červené šaty. Autíčko je modrej farby.*“

„Čo ukrýva šatka“

Pod šatkou sú ukryté predmety dennej potreby a hračky. Dieťa má hmatom uhádnuť predmet, ktorý chytilo do ruky, a následne ho opísať (čo to je, na čo sa používa, akej je farby...).

„Je to správne?“

Deti opravujú výrok učiteľky, ktorý je zámerne nesprávny:

U: „*Na jabloni rastú gaštany.*“ D: „*Na jabloni rastú jablká.*“

U: „*Sedíme na streche.*“ D: „*Sedíme na stoličkách.*“

Učiteľka zámerne vloží správnu vetu. Rozvíja sa kritické myslenie detí. Nabádame deti hodnotiť výrok.

„Popleteniny“: učiteľka rozpráva krátky príbeh s chybou, ktorú deti hľadajú.

Príklad:

U: „Babička zasadila do záhrady iba kapustu. A tá mrkva narástla veľká, preveľká. Je to správne?“

Deti môžu „popleteniny“ vymýšľať samy. Postupne sa vystriedajú. Úlohou každého je vymyslieť „popletenú vetu“ podľa pravidla buď na dohodnutú tému, alebo bez zadania témy.

„Čo ti napadne, keď poviem...“

Rozhovor s deťmi začíname vyčítankou: „V našej triede bola vrana, na okienku sedela, povedzte mi, milé deti, čo tam všetko videla?“ Na koho padne posledné slovo, má povedať niekoľko predmetov podľa dohodnutej témy (v kúpeľni, v triede, v kuchyni, na chodbe atď.). Dieťa povie správny predmet, ostatné mu odpovedia: „Áno, áno, je to tak, môžeme ti zatlieskať.“ Deti môžu „vytlieskavať“ pomenovaný predmet. Môžu pomenovávať aj osoby, v tom prípade vyčítanku pozmeníme: „V našej triede bola vranka, na okienku sedela, povedzte mi, milé deti, kohože tam videla?“

Dialóg s deťmi: U: „Čo ti napadne, keď poviem (hračky, ovocie, zelenina, dopravné prostriedky...). Deti bez pomôcok odpovedajú a vymýšľajú jednotlivé druhy ovocia, dopravných prostriedkov. Obmena: U: „Ako sa spolu volajú auto, vlak, lietadlo, autobus, motorka...?“ Vedeť dialóg, aby deti mohli vyjadriť a komunikovať svoje myšlienky, poznatky a názory o danej téme (k hľadaným výrazom podľa dohodnutého pravidla).

„Ako je to opačne?“

Pripravený je súbor obrázkov, predmetov opačného významu (napr. veľké auto – malé autíčko, biela mačka – čierna mačka, široký most – úzky most, teplý čaj – studená zmrzlina, sladká čokoláda – kyslý citrón atď.). Pri mladších deťoch volíme rovnaké motívy obrázkov opačného významu (malé autíčko – veľké auto). Používame dvojice obrázkov, pri ktorých musí dieťa aktívne využívať kritické myslenie (sladká čokoláda – kyslý citrón). Deti môžu dvojice slov s protikladným významom aktívne používať pri vymýšľaní jednoduchých viet, opise predmetov, komunikovaní vlastných skúseností s predmetom atď.

„Povedz inak“

Pri stoloch (prípadne na koberci) sú pripravené obrázky rôznych predmetov. Dieťa si z nich vyberie jeden, pomenuje predmet na obrázku a snaží sa ho pomenovať inak (synonymá). Napr. *dom, chalupa, domček*. Obmenou je zadávanie otázok učiteľkou:

U: „Ako inak povieš veľký?“ D: „Obrovský, veličzný...“

U: „Ako inak povieš chladný?“ D: „Studený, ľadový, mrazivý...“

Je vhodné vyskúšať aplikovať tzv. obraznú reč. Veľmi dôležité je deťom vysvetliť podstatu, aby pochopili, akú odpoveď majú hľadať. Osvedčilo sa obraznú reč aplikovať v aktivitách po prečítaní

bájak, ľudových rozprávok, ktoré sú bohaté na podobné výrazy.

U: „Vzal nohy na ramená“ D: „Utiokol.“

U: „Prešiel mu cez rozum.“ D: „Oklamal, prekabátil.“

„Rovnaké počujem, iné vidím...“

Potrebné je pripraviť bohatý obrázkový materiál so súborom predmetov rovnako znejúcich, ale opačného významu (homonymá). Učiteľka vyberie obrázok a k nemu príslušné homonymum. Napr.: kohútik (vodovodný) – kohútik (malý kohút, zvierat), hlava (ľudská) – hlava (kapustná), oko (ľudské) – oko (na sieti), koruna (kráľovská) – koruna (peniaz)...

„Čo to ešte znamená“ – hru môžeme hrať aj bez obrázkov. Dbáme na hovorený prejav, aby deti pri vymýšľaní museli viac počúvať. Deti môžu pomenovaný výraz použiť v jednoduchých vetách, vymyslieť situáciu, v ktorej použijú dané slová.

„Čo robí? Ako robí? Uhádni a napodobni“

Pripravíme obrázky zvierat, dopravných prostriedkov a povolání. Keď si dieťa vyberie obrázok zvierat, učiteľka sa opýta: „Kto je na obrázku?“ D: „Na obrázku je psík.“ U: „Ako robí psík?“ D: „Šteká, havká, stojí, sedí, spí, vyplazuje jazyk...“ Dieťa napodobní, ako šteká pes: „Hav, hav (žabka – sedí na kameni, skáče do vody: žblnk-žblnk, kvá-kvá).“

Povolania: kuchárka – varí obed, pečie koláče, mieša polievku, krája chlieb, šofér – šoférije auto, a iné. Deti napodobňujú jednotlivé pohyby pantomímou. Obmena – dieťa najskôr napodobní určitú činnosť a ostatné deti hádajú povolanie. Učiteľka po uhádnutí navádza deti na odpovede na otázky:

„Kto vari? Čo kuchárka vari? Čo kuchárka ešte robí?“...

Neustále nabádame na viacslovnú odpoveď tak, aby deti odpovedali dlhšou vetou a aktívne využívali slovnú zásobu. Napr. D: „Pes leží v búde. Zajac skáče cez pole. Žabka pláva vo vode.“ Neustále nechávame deťom dostatočný priestor vyjadriť sa, podnecujeme ich k aktívnej komunikácii.

„Pomiešané obrázky“

Vhodné je zaradiť aj obrázky rôznych činností ľudí, zvierat tak, aby deti mohli vyberať rôzne obrázky, na ktorých sa vykonáva rovnaká činnosť. Úlohou detí je roztriediť obrázky a priradiť rovnakú činnosť. Napr.: pes beží – chlapec beží, mačka pije z misky – dievča pije z pohára... Dbáme na to, aby dieťa obrázok slovné opísalo samostatne a dôkladne, aby sa vyjadrilo k situácii na obrázku, aby vyjadrilo svoju myšlienku, názor. Napr.: „Čo by ešte na obrázku mohlo byť nakreslené? Prečo? Čo môže dievčatko piť? Prečo musia ľudia aj zvieratá piť? Aký nápoj máš najradšej? Ako by si opísal jeho chuť? Ako chutí?“...

„Uhádneš, na ktorý obrázok sa pozerám?“

Na stolíku sú rozložené rôzne obrázky (prípadne ilustrácie z kníh). Pri mladších deťoch učiteľka opisuje obrázok a deti majú uhádnuť, nájsť a určiť, ktorý obrázok učiteľka opisuje. Napr. U: „*Vidím vtáčika, ako letí s húsenicou. Uhádneš, na ktorý obrázok sa pozerám?*“. Pri starších deťoch môžeme indície hľadania sťažiť a pri najstarších deťoch učiteľka v hre vystupuje len ako pozorovateľ. Jedno dieťa obrázok opisuje, druhé dieťa obrázok vyhľadáva. Deti si roly postupne menia.

Obmena – „*Čo sa deje na obrázku?*“

U: „*Vidím strom, odlomený konár, vystrašeného chlapca. Čo sa deje na obrázku?*“ D: „*Chlapec padá zo stromu. Chlapec vyliezol na strom a zlomil sa pod ním konár. Chlapec spadol.*“

„Čo môžeme robiť...“

Deti stoja v priestore triedy. Učiteľka položí otázku: „*Čo môžeme robiť nohami?*“ D: „*Chodiť, behať, kopať, skákať...*“ (deti daný pohyb aj predvádzajú). V staršej vekovej kategórii je vhodné poveriť zadávaním otázky dieťa, ktoré potom určí, kto ho v úlohe vymení, a povie aj prečo.

„Aké je to?“

Aktivitu môže učiteľka s mladšími deťmi realizovať aj pomocou obrázkov. Používa otázky s nápovedou.

U: „*Aká je lopta – guľatá alebo hranatá? Aké autičko je na obrázku – žlté alebo červené?*“

Učiteľka položí otázku, prípadne si pomôže aj obrázkom, a deti odpovedajú.

U: „*Aké je jablko?*“ D: „*Jablko je guľaté, červené, zelené, tvrdé, zdravé, sladké, kyslé...*“

Obmena – U: „*Čo je guľaté?*“ D: „*Lopta, jablko, kapusta, slnko, koleso...*“

„Uhádni“

Pri mladších deťoch si učiteľka pripraví rôzne predmety, ktoré položí tak, aby ich každé dieťa dobre videlo. Učiteľka opisuje určený predmet. Deti hádajú, aký predmet učiteľka opisuje.

U: „*Je to žlté, guľaté, kotúľa sa to, skáče to, hráme sa s tým. Čo je to?*“ D: „*Lopta!*“

Obmena: nemusíme opisovať konkrétny predmet, len zadávame určitú vlastnosť predmetu.

U: „*Je to sladké a chutné. Čo je to?*“ D: „*Torta, čokoláda, cukrová vata, cukrík...*“

Ďalšou možnosťou je to, že si deti hádanky zadávajú vzájomne. („*Čo je to*“ alebo „*Kto je to*“ – má to štyri nohy, dlhý chvost a mňauká to...)

„Myslím, myslím, už to mám!“

Aktivita je náročnejšou formou hádanky. Vopred sa dohodne téma: napr. hračky, oblečenie, nábytok, športové potreby na futbal, hokej, zvieratá... Deti majú ponechaný určitý čas na premýšľanie. Musia si vybrať určitý predmet z vopred dohodnutej kategórie a neprezradiť ho ostatným. 1. hráč pošepká učiteľke, aký predmet si „vybral“, „rozmyslel“. Ostatné deti sa snažia otázkami zistiť, o aký predmet ide: „Je to veľké? Je to guľaté?“ Používa sa to na hranie? “... 1. hráč môže odpovedať len jednoslovné: „Áno/Nie“.

Hru môžeme zjednodušiť tak, že deťom pripravíme obrázky alebo konkrétne predmety a viditeľne ich rozmiestnime v priestore triedy (deti musia mať vizuálny kontakt s „hľadaným“ predmetom). Z nich si jednotliví hráči vyberajú konkrétny predmet a ostatní hádajú.

„Opíš zvukom“

Učiteľka pripraví deťom obrázky rôznych činností, situácií, zvierat, predmetov a pod. Dieťa si vyberie jeden z obrázkov, pomenuje predmet, činnosť, situáciu, jav (odpovede usmerňujeme podľa vekových a individuálnych schopností detí). Napr. obrázok: dievčatko bolí zub. U: „Ako robí?“ D: „Au, au, au...“ Obrázok: kvapká voda z kohútika. D: „Kvap, kvap, kvap.“ Obrázok: zvoní budík. D: „Círň, círň...“ Obrázok: zvoní zvon. D: „Bim-bam, bim-bam, bim-bam.“

Obmena – jedno dieťa môže zvuk najskôr napodobniť a iné dieťa nájst' obrázok, ktorý zodpovedá príslušnému zvuku, a opísať ho.

„Pekné slovíčka“

Učiteľka pripraví deťom obrázky rôznych činností, javov, situácií. Obrázok: dievča sa hrá s loptou. D: „Dievčatko sa hrá s loptičkou“.

Obmena – U: „Čo je domček?“ D: „Malý dom.“ Alebo U: „Malá lopta je...“ D: „Loptička.“

Deti si môžu akékoľvek vety vymýšľať samy a potom ich pretvoriť pomocou „pekných slovíčok“.

Vzájomné sa kontrolujú, či zadanú úlohu splnili správne.

„To je hračka, rýmovačka“

Učiteľka pripraví deťom obrázky rôznych predmetov (napr. hruška, pes, zvon atď.). Dieťa si vyberie jeden obrázok, pomenuje, čo na ňom vidí, a vymýšľa „rýmovačku“. Napr. D: „PES – LES, ZVON – SLON, HRUŠKA – MUŠKA...). Aktivitu môžeme realizovať aj bez obrázkov, pričom deťom zadáme výraz, ku ktorému majú vymyslieť rým. Dáme im možnosť vymýšľať reálne alebo fiktívne slová (napr. ruka – muka, oko – moko, stolček – bolček...).

Obmena: povie, vysloví sa slovo a ostatné deti sa snažia vymyslieť čo najviac rýmovačiek k danému slovu.

Vhodné je pripraviť si dostatočné množstvo obrázkov tak, aby deti mohli vyhľadávať vždy dva obrázky predmetov, ktoré sa rýmujú. Napr. obrázok, na ktorom je myška, a obrázok, na ktorom je líška: *MYŠKA – LÍŠKA*.

Obmena: deťom povieme krátku vetu. Ich úlohou je vymyslieť ďalšiu krátku vetu, ktorá sa rýmuje. Napr. U: „*Kde je knižka?*“ D: „*Má ju Miška.*“ Deti môžu vymýšľať vety samy. Môžeme zvoliť jednoduché pravidlo – vymýšľanie viet na tému alebo bez pravidla. Deti môžu vymyslieť krátky rýmovaný príbeh, prípadne použiť krátku známu rýmovačku, ktorú môžu dotvoriť, pozmeniť podľa vlastných predstáv.

„Ozvena“

Učiteľka (alebo dieťa) vymyslí a povie slovo. Je vhodné dohodnúť si pravidlo pri vymýšľaní slov. Napr. U: „*Budeme vymýšľať také slová, ktoré ti napadnú, keď poviem záhrada/trieda/rodina/hračky...*“

Prvé dieťa vysloví slovo a ostatné ho jedno po druhom opakujú. Napr. U: „*Kocka.*“ D: (postupne jedno po druhom) „*Kocka, kocka, kocka...*“ Slovo opakujú dovtedy, pokiaľ sa nevystriedajú všetky deti v skupine.

„Vyťukaj ako d'ateľ“

Pripravíme obrázky rôznych predmetov, zvierat a pod., alebo pripravíme a rozmiestnime po triede predmety, hračky... Deti postupne vyberajú obrázky, pomenúvajú ich a spoločne s učiteľkou „vyťukávajú“ podľa slabík. Slovo môžu vyťukať alebo hru spestriť vyťukávaním na detské rytmické nástroje (prípadne hrou na telo). Volíme slová (predmety) s rôznym počtom slabík – jednoslabičné, dvojslabičné, trojslabičné, neskôr štvorslabičné.

Prostredníctvom rozkladu slov na slabiky môžeme zadať deťom jednoduchú otázku, na ktorú odpovedajú jednoduchou vetou takisto prostredníctvom rozkladu slov na slabiky. Napr.: U: „*Ako sa vo-láš?*“ D: „*Jan-ko Po-lien-ko.*“

„Spočítaj, vytlieskaj, vymysli“

Učiteľka pripraví kartičky z počtom bodiek 1 – 4. Postupne si dieťa vytiahne vždy jednu kartičku a toľkokrát tleskne, koľko je na kartičke bodiek. Učiteľka môže deťom povedať slovo s príslušným počtom slabík. Staršie deti môžu vymýšľať slová samy, prípadne sú vopred pripravené obrázky rôznych predmetov a deti k nim priradujú kartičky s príslušným počtom bodiek podľa počtu slabík jednotlivých predmetov na obrázkoch. Aktivitu môžu deti realizovať vo dvojiciach, štvoricich. Vymyslia slovo, ďalší hráč slovo vytlieska a iný zas priradí kartičku s príslušným počtom bodiek. Variabilita hry je rôznorodá.

„Krátky – dlhší – najdlhší“

Pripravajú sa rôzne obrázky troch predmetov. Deti najskôr obrázky pomenujú, potom slová hovoria a vytlieskajú a určujú, ktoré slovo je krátke – dlhé – najdlhšie: *dom – domček – domčúrik/stôl – stolček – stolíček*... Obmena: učiteľka si pripraví obrázky rôznych zvierat aj maketu papierového vlaku s rôznym počtom vagónov (prípadne ho nakreslí na tabuľu): vlak s jedným vagónom, vlak, ktorý má dva a tri vagóny. Úlohou detí je podľa dĺžky slov (napr. pomenuje zviera) priradiť obrázok k správnejmu vlaku. Napr.: krátky vlak – priradí obrázok, na ktorom je *kôň, pes, slon*. Rovnako sa postupuje ďalej, kým sa všetky obrázky nepriradia k niektorému z vlakov. Dieťa slovo vytlieska a zdôvodní, prečo priradí obrázok k danému vlaku.

„Či tie ušká počujú?“

Učiteľka rozdá deťom obrázky, párne si ponechá. Postupne ich pomenúva. Dieťa, ktoré má nazvaný obrázok, zdvihne ruku a dostane od učiteľky párny obrázok, ktorý si priloží k svojmu. Ak dieťa nezvládne požiadavku, učiteľka zvýrazní intonačne fonému, ktorou sa líši význam slova. Napr.: *kosa – koza, múka – lúka, muška – puška, pec – pes, mlyn – plyn, stôl – kôl, mačka – kačka*... Pri najstarších deťoch učiteľka len čiastočne usmerňuje hru. Činnosť ponechá na deťoch.

„Živé slová“

Tvorenie viet z oporných slov. Každé dieťa predstavuje určité slovo. Jednotlivé deti stoja v rade a postupne každé hovorí svoje slovo. Spojením slov sa tvorí veta. Deti môžu vymýšľať jednoduché vety, určovať a rozdeliť sa, kto bude predstavovať jednotlivé slová, a postupne, čo najsamostatnejšie spojením tvoriť vetu.

„Na písmená“

Pripravené sú veľké tlačené písmená abecedy. Deti si môžu vypočítať krátku riekanku „*ABECEDA*“. Učiteľka potom vyberie jednu hlásku, ukáže ju deťom, ktoré vymenovávajú všetky mená detí v triede, ktoré sa začínajú na konkrétnej hláske. Deti môžu vymýšľať rôzne slová začínajúce sa na určenej hláske. Obmena: určí sa hlásku na začiatku slova. Deti položia hlavu do rúk na stolíky. Keď počujú konkrétnu hlásku, zdvihnú hlavu a ruky hore. Ďalšia pre deti zaujímavá možnosť je taká, že im vyskladáme z písmen konkrétne slová. Ich úlohou je hľadať v slove určené písmeno – hlásku. Vymýšľajú slová na zadanú hlásku. Obdobne môžeme hrať hru aj so slabikami.

„O reťaz...“

Deti sedia v kruhu. Prvé dieťa povie slovo, deti na koncovú slabiku vymýšľajú nové slová. Napr.: *ryba – babka – kačka – kamera*... Neskôr deti vymýšľajú slovo na poslednú hlásku predchádzajúceho slova. Napr.: *auto – opica – anténa – anténa*...

2.2 Návrh aktivít participácie materskej školy a rodiny pri rozvíjaní komunikatívnych kompetencií dieťaťa

Ľudská reč je veľmi zložitá činnosť, na ktorej sa zúčastňuje rad orgánov v tesnej koordinovanej spolupráci. Môžeme teda konštatovať, že je mnoho činiteľov, ktoré na vývin detskej reči, komunikatívnych kompetencií neustále pôsobia. Najmä v rodinnom prostredí a prostredí materskej školy sa kladú základy kultúry jazyka ako prostriedku dorozumievania a styku s ľuďmi, pretože prvým učiteľom dieťaťa je rodina. Preto je veľmi dôležitá vzájomná spolupráca školy a rodiny pri rozvíjaní komunikácie dieťaťa. (Sobotová a kol., 2013)

Spolupráca a partnerstvo s rodinou patria k najdôležitejším atribútom z hľadiska rozvoja dieťaťa nielen v oblasti rozvoja jeho komunikácie. Snahou školy je „pomáhať rodičom byť lepšími rodičmi“. Prínosom pre dieťa je hľadať čo najefektívnejšie formy a spôsoby spolupráce s rodinou, ktoré pomáhajú neustále rozvíjať komunikačné schopnosti detí ako dôležitého predpokladu pre jeho celostný, osobnostný rozvoj (Ondrušková, 2011).

Možnosti spolupráce:

- oboznamovanie rodičov s cieľmi, obsahom pedagogického procesu,
- ponúknuť rodičom možnosť zúčastniť sa na výchovno-vzdelávacom procese zameranom na rozvoj komunikačných kompetencií v pozícii pozorovateľa (prípadne aktívneho účastníka výchovno-vzdelávacieho procesu),
- spolupracovať pri realizácii edukačných aktivít cielených na rozvoj komunikačných kompetencií detí,
- spolupracovať pri plánovaní aktivít podieľajúcich sa na rozvoji komunikácie dieťaťa,
- zapájať rodičov do výchovno-vzdelávacej činnosti prostredníctvom zadávania jednoduchých, časovo nenáročných a pre deti prínosných a zábavných úloh realizovaných v domácom prostredí s dôrazom na spätnú väzbu v prostredí MŠ (napr. nácvik krátkej riekanky s rodičom, príprava kostýmov na dramatizáciu, čítanie rozprávok, vypracovanie pracovného listu dieťaťa s rodičom, zameraného na rozvoj jazykovej úrovne a pod.),
- poskytovať odborné-metodické poradenstvo v oblasti rozvoja komunikačných kompetencií, odporúčať odbornú literatúru,
- odporučiť a zrealizovať spoluprácu s odborníkmi v oblasti rozvoja komunikačných kompetencií detí predškolského veku v prostredí MŠ prostredníctvom edukačných aktivít,
- ponúknuť rodičom možnosť zúčastniť sa prednášky, besedy so špecialistami v oblasti rozvoja komunikačných kompetencií detí,
- a iné.

V nasledujúcich aktivitách je navrhnutých niekoľko spôsobov spolupráce materskej školy a rodiny v rámci rozvoja komunikatívnych kompetencií detí predškolského veku.

„Mám básničku na jazýčku“

Aktivita je určená pre všetky vekové kategórie detí materskej školy. Učiteľky v spolupráci s rodičmi pripravujú zábavné dopoludnie v prednese riekaniek, hádaniek, básní, rýmovačiek, ktoré si rodič s dieťaťom trénuje a nacvičuje doma. Riekanku, hádanku, rýmovačku, báseň si rodič môže vybrať sám alebo sa poradiť s učiteľkou, ktorá mu bude nápomocná pri výbere textu pre dieťa podľa jeho individuálnych schopností. Texty sa však vyberú tak, aby každé dieťa zažilo pocit úspechu zo zvládnutia úlohy. Pre menej odvážne deti vyberie učiteľka text, ktorý budú skupinovo prezentovať, prednášať. Po skončení aktivity každé dieťa dostane papierovú maketu smajlíka, ktorú si môže ľubovoľne farebne dotvoriť. Pochvala a záujem rodiča je pre dieťa najväčším pocitom úspechu a šťastia.

Cieľ aktivity: V spolupráci učiteľ – rodič nacvičiť s dieťaťom text krátkej riekanky, rýmovačky, básne, hádanky so zámerom precvičovania, automatizácie a fixácie správnej výslovnosti hlások	
Tematický okruh: Ja som	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Artikulácia hlások a hláskových skupín	
Výkonový štandard: - vyslovovať správne a zreteľne všetky hlásky a hláskové skupiny	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – reprodukuje oznamy, texty	

Úlohou učiteľiek je:

- spolupracovať s rodičom pri realizácii aktivít,
- pomáhať pri výbere textu pre dieťa,
- pripraviť pre každé dieťa medailu, odmenu za splnenú „domácu úlohu“,

Úlohou rodiča je:

- „naučiť“ doma dieťa do učiteľkou stanoveného termínu jednu riekanku, báseň, rýmovačku, hádanku (prípadne pieseň), aby mohlo v materskej škole prezentovať svoju šikovnosť, prežiť pocit úspechu, ktorý je pre dieťa najúčinnejšou motiváciou,
- zúčastniť sa edukačnej aktivity v materskej škole.

Ako už bolo opísané v predchádzajúcej časti práce, vývin reči je veľmi komplikovaný proces, ktorý je ovplyvnený mnohými vonkajšími (rodinné prostredie) aj vnútornými faktormi (fyziologické danosti, genetika). V období predškolského veku sa reč vyvíja v určitých rovinách. Jednou z nich je pragmatická rovina, do ktorej okrem iného môžeme zaradiť aj tvorenie dialógu, regulačnú funkciu reči a používanie prvkov neverbálnej komunikácie. Na rozvoj tejto roviny môžeme pozitívne vplývať prostredníctvom dramatickej hry. Pri dramatickej hre aj nesmelé dieťa stráca zábrany, pretože nevystupuje za seba, ale v úlohe niekoho iného. Dramatický prejav pomáha dieťaťu uvedomiť si samo seba a zároveň mu poskytuje možnosť zažiť, objaviť, poznať a osvojiť si svet reality a fantázie. Dramatický prejav v rámci aktivít v širšom zmysle zahŕňa zameranie na rozvoj kontaktu a sociálnej

komunikácie. V užšom zmysle je to zameranie predovšetkým na oblasť zdokonaľovania techniky, hlasu, zlepšenia dynamiky a artikulácie hlások. (Kováčová, 2012)

„Hviezdičky na scénu“

Učiteľky v jednotlivých triedach vyberú podľa aktuálnych možností detí krátky príbeh, rozprávku, bájku, básň, ktorú budú s deťmi dramatizovať. Aktivita je určená pre všetky vekové kategórie detí materskej školy. Pri najmladších deťoch sa osvedčila dramatizácia – napr. *Zatúlané húsa, Mój macik*.

Ciel' aktivity: V spolupráci učiteľ – rodič zrealizovať pútavou formou v každej triede krátku, vtipnú dramatizáciu rozprávky	
Tematický okruh: Ja som, Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Spisovná reč, umelecké stvárnenie obsahu literárnych a dramatických diel	
Výkonový štandard: <ul style="list-style-type: none">- uplatňovať spisovnú podobu materinského jazyka- snažiť sa dramaticky vyjadriť pocity a dojmy z rozprávok, príbehov	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – reprodukuje oznamy, texty, volí primeraný, kreatívny spôsob komunikácie, vedie monológ, nadväzuje a vedie dialóg	

Úlohou učiteľiek je:

- pripravovať deti na dramatizáciu v spolupráci s rodičom (rozdeliť roly),
- pripraviť spoločne s deťmi kulisy na hru v jednotlivých triedach,
- informovať a usmerňovať rodičov v rámci spolupráce (vystupovať v úlohe „poradného orgánu“ pre rodičov).

Úlohou rodiča je:

- pripraviť pre svoje dieťa kostým potrebný na vystúpenie,
- spolupracovať s učiteľkou pri nácviku dramatizácie (opakovanie textu/roly s dieťaťom v domácom prostredí),
- priamo sa podieľať na dramatizácii, vystupovať s dieťaťom v úlohe spoluherca.

Medzi komunikatívne kompetencie, ktorými má dieťa na elementárnej úrovni po absolvovaní predprimárneho vzdelávania disponovať, je prejavovanie predčitateľskej gramotnosti. Materská škola má významnú úlohu pri utváraní a formovaní predčitateľskej gramotnosti. Dôležité v tejto oblasti je doviest' dieťa na úroveň, ktorá mu umožní plniť požiadavky ďalšieho stupňa vzdelávania. Vzhľadom na to, že čítanie sa nezískava, ale je potrebné dieťa tejto kompetencii naučiť, musí materská škola rozvíjať a podporovať zručnosti, spôsobilosti a kompetencie, ktoré súvisia s čítaním. Najúčinnějšími metódami predčitateľskej gramotnosti sú predčítanie, samotné čítanie a sprostredkovávanie textov ako zdrojov informácií. Dieťa sa nenásilným spôsobom učí princípom čítania, je k čítaniu motivované, pri čítaní je vytváraná pozitívna klíma spájaná s radosťou, s peknými zážitkami zo spoločných činností dieťa – dospelý. Dôležitá je radosť z čítania, ktorá zaručuje akúsi obranyschopnosť pre prípad, že pri

nasledujúcej výučbe čítania sa objavia prekážky. Podstatnou prípravou na čítanie je to, aby si dieťa vyžadovalo čítanie, aby to malo preň význam, aby sa čítanie stalo jeho potrebou.

V predškolskom veku dochádza k prvotnej manipulácii dieťaťa s knihou, k sústredenému prezeraniu obrázkov. Dieťa počúva dospelého interpreta, ktorý číta a rozpráva. „Dieťa v predškolskom veku totiž nie je čitateľom, ale poslucháčom slovesného umenia, a tak sa s literatúrou neoboznamuje priamo, ale cez zvukovú interpretáciu dospelého sprostredkovateľa“ (Zigová, Obert: Literatúra pre deti a mládež s metodikou).

Deti v predškolskom veku sa snažia napodobňovať dospelých v reči, v pohyboch a v správaní. Aj keď rodič zvykne používať rôzne nárečové, slangové výrazy, pri čítaní je „nútený“ používať správnu a spisovnú podobu materinského jazyka. Čítaním si aj samotný rodič cibrí vyjadrovacie schopnosti, pestuje vzťah dieťaťa ku knihe, precvičuje pozornosť a sústredenosť dieťaťa na hovorené (čítané) slovo. Ako uvádza Petrová (2010), hlasné čítanie má významné postavenie a vplyv, ak komunikatívnu kompetenciu chápeme ako súčasť jazykovej gramotnosti. Osobitný význam majú najmä sprievodné komunikačné aktivity, kvalita konverzácie počas čítania, pričom záleží aj na úrovni a komplexnosti jazyka používaného dospelými a na celkovej pestrosti a bohatosti jazykových vstupov. Hlasné čítanie kníh rozširuje rozsah a varietu jazykového materiálu sprostredkovaného dieťaťu, prispieva k rozvoju jeho aktívnej i pasívnej slovnej zásoby. Pri sprievodných interakciách záleží potom aj na tom, do akej miery – explicitne a cieľavedome – usmerňujú dieťa v chápaní obsahu textov, ich prvkov a výrazových prostriedkov. Takáto „mediácia“ je mimoriadne dôležitá, pretože poskytuje kontext, v rámci ktorého deti nadobúdajú schopnosť regulovať svoje vlastné poznávacie aktivity vrátane skúmania a poznávania jazyka.

„Čarovné putovné vrecúško“

Učiteľky v jednotlivých triedach s deťmi vytvoria „čarovné vrecúško“. V triede sú vyhradené určité knihy, ktoré si deti môžu požičať domov, ale len vtedy, ak získajú čarovné vrecúško, v ktorom si knihu odnesú. Ak materská škola spolupracuje s knižnicou, knihy na požičanie domov si môže zabezpečiť aj z miestnej knižnice.

Učiteľky spolu s deťmi taktiež vytvoria „triedny čitateľský preukaz“. V ňom má každé dieťa svoj list (stránku). Staršie deti si môžu svoju stránku podpísať menom, mladšie poznávajú svoj list prostredníctvom určitého symbolu. Na každej prednej stránke preukazu budú predtlačené symboly: nahnevaný, smutný, prekvapený, usmiaty. Keď bude mať dieťa „čarovné vrecúško“, vloží doň okrem knihy podľa vlastného výberu aj „triedny čitateľský preukaz“. „Čarovné vrecúško“ s knihou si môže požičať domov maximálne na týždeň. Do čitateľského preukazu kresbou vytvorí záznam. Dieťa vyfarbením konkrétneho symbolu zhodnotí knihu, ktorú si požičalo a z ktorej by mu mal rodič pravidelne čítať. Na zadnú časť vlastnej stránky môže nakresliť ilustráciu obľúbenej rozprávky

z knihy. Čarovné putovné vrecúško však môže odovzdať len vtedy, ak rodič z knihy prečíta ostatným deťom v triede rozprávku, z ktorej dieťa v čitateľskom preukaze vytvorilo ilustráciu záznam.

Cieľ aktivity: V spolupráci učiteľ – rodič podnecovať u dieťaťa vzťah ku knihe pravidelným čítaním v domácom prostredí, rozvíjať tak sociálno-emocionálnu oblasť osobnosti dieťaťa, obohacovať komunikatívne kompetencie prostredníctvom dialógu rodič – dieťa o prečítanom príbehu, uplatňovať spätnú väzbu po prečítaní príbehu	
Tematický okruh: Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Detská, ľudová a autorská poézia a próza, umelecké stvárnenie obsahu literárnych textov	
Výkonový štandard:	
<ul style="list-style-type: none"> - počúvať s porozumením a citovým zaangažovaním detskú, ľudovú a autorskú poéziu, rozprávky, príbehy - vyjadriť rôznymi umeleckými prostriedkami (výtvarne) pocity a dojmy z rozprávok, príbehov 	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – prejavuje predčitateľskú gramotnosť/vyjadruje a komunikuje svoje myšlienky, názory/vedie dialóg s deťmi a dospelými/počúva aktívne a s porozumením myšlienky a informácie	

Úlohou učiteľiek je:

- určiť a zabezpečiť knihy na požičiavanie,
- vytvoriť s deťmi „čarovné vrecúško“ a „triedny čitateľský preukaz“,
- informovať rodičov o priebehu aktivity, spolupracovať s rodičom počas priebehu aktivity,
- vytvoriť rodičom priestor na triedne čítanie počas ranného odovzdávania detí a dopoludňajších aktivít, popoludňajšieho preberania detí, cez odpočinok podľa potreby,
- kreatívne realizovať doplnujúce aktivity počas výchovno-vzdelávacieho procesu v materskej škole a overovať tak spätnú väzbu prebiehajúcej aktivity.

Úlohou rodiča je:

- spolupracovať s učiteľkou na realizovanej aktivite,
- pravidelne venovať dieťaťu čas čítaním z knihy,
- viesť dialóg s dieťaťom o prečítanom,
- vytvoriť s dieťaťom záznam z prečítanej rozprávky v „čitateľskom preukaze“,
- vyhradiť si priestor a nájsť si čas na „triedne čítanie“ pri odovzdávaní „čarovného putovného vrecúška“.

Čítanie rozvíja u detí predstavivosť, koncentruje ich pozornosť, aktivizuje pamäť, rozvíja myslenie. Napriek neustálemu pôsobeniu pedagogických zamestnancov vo výchovno-vzdelávacom procese môžeme často u detí sledovať, že nemajú vypestovaný vzťah ku knihám, ktorý by „prenášali“ aj do domáceho prostredia, nevyžadujú pravidelnú potrebu manipulovať „hrať“ sa s knihou. Preto aj táto oblasť si vyžaduje neustále pôsobenie zo strany materskej školy. Jednou z možností je okrem iného intenzívne spolupracovať s knižnicou, a tak vytvárať proces spolupráce materská škola – rodina – knižnica.

„Kniha môj kamarát“

Aktivita je určená pre deti vo veku 5 – 6 rokov. Ide o pravidelný cyklus návštev knižnice. Pravidelným navštevovaním knižnice môžeme u dieťaťa vypestovať návyk. Aby dieťa chodilo do knižnice rado, musíme mu vytvoriť príjemnú atmosféru plnú dôvery a spontánnosti. Deti sa oboznámia s knižnicou ako s kultúrnou inštitúciou a s knižnou tvorbou určenou pre ne prostredníctvom hlasného čítania, dramatizácie, hry, kresby. Dominantné a zreteľne čitateľné pozitíva týchto podujatí: rozvoj estetických funkcií, akceptácia rovesníkov, nové skúsenosti, vyjadrenie pocitov a názorov detí, rozlišovanie dobra a zla, prehlbovanie dramatizačných zručností, rozvoj predstavivosti, fantázie, komunikačných zručností – verbálnych i neverbálnych.

Cyklus stretnutí pozostáva z viacerých častí:

- prvá návšteva – exkurzia, oboznámenie detí s knižnicou, knihami a s ich zaobchádzaním, pracovníkmi knižnice a ich povinnosťami, s povinnosťami „čitateľa“, dozvedieť sa o kultúre správania sa v tejto inštitúcii,
- rozprávkové dopoludnia – rozprávky, bájky čítané knihovníkom a pútavé aktivity na overenie sústredenosti detí a porozumenia rozprávke, bájke: dramatizácia deťmi prostredníctvom maňušiek, priradovanie maňušiek k správnej rozprávke, bájke, dotváranie deja, usporadúvanie deja, krátka reprodukcia deja, práca s pracovnými listami tematicky zameranými vždy na prečítaný príbeh a pod.,
- škola volá – návštevy knižnice zamerané na prípravu detí do školy a aktivity s tým spojené – oboznámenie s knihami vhodnými pre budúcich prvákov: abeceda, číslice, príroda...

Pri každej návšteve knižnice si každé dieťa môže vypožičať jednu knihu. Čitateľský preukaz bude vytvorený jednotný pre materskú školu a všetky knihy budú vypožičiavané na tento preukaz. Podmienkou návštev knižnice s deťmi je súhlas rodiča, ktorý podpisom na informačnom letáku (pozri prílohu B.2) prihlási dieťaťa do aktivity a zároveň preberá zodpovednosť za vypožičanú knihu, ktorej hodnotu pri poškodení musí uhradiť.

Cieľ aktivity: Spoluprácou materskej školy – rodiny – knižnice ako nápomocnej inštitúcie pri edukácii prehlbovať a obohacovať komunikatívne kompetencie detí predškolského veku a podnecovať u nich návyk pravidelného „čítania“	
Tematický okruh: Ja som, Ľudia, Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna/kognitívna
Obsahový štandard: Spisovná reč/pasívna a aktívna slovná zásoba/voľná reprodukcia literárnych textov	
Výkonový štandard: <ul style="list-style-type: none">- uplatňovať spisovnú podobu materinského jazyka- komunikovať vetnými konštrukciami v štátnom (slovenskom) jazyku- reprodukovať voľne ľudové a autorské rozprávky, príbehy	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – prejavuje predčitateľskú gramotnosť/vyjadruje a komunikuje svoje myšlienky, názory/vedie dialóg s deťmi a dospelými/počúva aktívne a s porozumením myšlienky a informácie z rôznych médií, reprodukuje oznamy, texty	

Úlohou učiteliek je:

- úzko spolupracovať s knihovničkou miestnej knižnice, byť aktívnou účastníčkou pri realizácii aktivít,
- informovať rodičov o realizovaných aktivitách,
- nabádať rodičov k účasti aspoň na niektorých návštevách knižnice,
- realizovať kreatívne nadväzujúce aktivity vo výchovno-vzdelávacom procese,
- zadávať deťom – rodičom jednoduché „domáce úlohy“ vyplývajúce z edukačných aktivít realizovaných v knižnici a následne v MŠ (napr. vypracovanie jednoduchých pracovných listov).

Úlohou rodičov je:

- zúčastniť sa aspoň jedného z cyklu návštev knižnice,
- vypracovávať s dieťaťom zadané „domáce úlohy“ prostredníctvom pracovných listov,
- spolupracovať s učiteľkou.

Samotné požičanie knihy domov však nestačí. Potrebné je, aby si rodič našiel na dieťa čas a z požičanej knihy mu čítaval a tiež aktívne s knihou pracoval (viest' s dieťaťom dialóg) pri rozvíjaní komunikatívnych kompetencií.

Osobnosť človeka sa začína formovať u troj- až šesťročných detí, teda práve v predškolskom veku. Už v tomto veku je vhodné citlivo a nenásilne pestovať lásku ku knihám, k umeleckému textu, k ilustráciám, sprostredkovať dieťaťu umenie cez živé slovo. Detská vnímavosť literatúry nie je spontánna. Treba ju čo najskôr prebudiť a podporovať.

„Na návšteve teta rozprávarka z knižnice“

Aktivita je určená pre mladšie deti, s ktorými by bolo problematické a náročné zrealizovať návštevu knižnice. Realizácia spočíva v pozvaní pracovníčky knižnice do MŠ.

Deti sa zoznámia s pracovníčkou knižnice a ona ich pútavou formou oboznámi s úlohou knižnice ako inštitúcie a tiež pestuje vzťah detí ku knihám: prinesie so sebou niekoľko zaujímavých, rozprávkových, encyklopedických titulov, ktoré si deti počas jej rozprávania môžu pozrieť, požičať, t. j. samostatne manipulovať s knihou. Keďže ide o najmladšie 3- až 5-ročné deti, udržanie pozornosti a sústredenosti je náročnejšie. Knižovníčka môže rozprávanie v spolupráci s učiteľkou obohatiť krátkou pohybovou improvizáciou s deťmi, riekankou, pesničkou, kruhovou hrou. Deti budú mať možnosť prezentovať svoju šikovnosť, tvorivosť, ktorú knihovníčka pochváli a povzbudí ich. Takto dosiahneme, že stretnutie zanechá v deťoch lepší, hlbší dojem. Pri nasledujúcom stretnutí si deti vymenia „rolu“ s knihovničkou. Pred samotným stretnutím bude úlohou detí (spolu s rodičmi) priniesť si do materskej školy obľúbenú rozprávkovú knihu z domu. Z obľúbenej rozprávky si deti doma spolu

s rodičmi kreatívne vytvoria obrázok, „ilustráciu“. V triede učiteľka pripraví priestor na prinesené knihy a ilustrácie z domu. Spolu s deťmi vytvorí „knižnicu“.

Priebežné aktivity: Kedykoľvek v priebehu dňa si deti svoje knihy navzájom predstavia, povedia ich názov, obľúbený obrázok, príbeh. Knihy sú k dispozícii všetkým, ktorí majú o ne záujem. Stále je potrebné pripomínať, ako sa ku knihe správať: šetrne v nej listovať, nekresliť do nej, ak nie je na to určená, manipulujeme s ňou iba s čistými rukami, netrháme obľúbené obrázky.

Cieľ aktivity: Spolupracou materskej školy – rodiny – knižnice ako nápomocnej inštitúcie pri edukácii rozvíjať komunikatívne kompetencie detí a pestovať vzťah ku knihám	
Tematický okruh: Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Knihy, písmená a číslice	
Výkonový štandard: - prejavíť záujem o knihy, orientovať sa v knihách	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – vyjadruje a komunikuje svoje myšlienky a názory	

Úlohou učiteľiek je:

- dohodnúť sa s knihovníčkou na plánovaných stretnutiach a úzko spolupracovať pri realizácii aktivít,
- vymedziť priestor pre detskú knižnicu, ktorú si deti postupne vytvárajú, a pre detské ilustrácie z kníh,
- vo výchovno-vzdelávacom procese realizovať naväzujúce čiastkové aktivity zamerané na rozvoj komunikačných zručností a celostný rozvoj osobnosti dieťaťa.

Veľmi dôležitá je spolupráca zo základnou školou, keďže materská škola má nezastupiteľné miesto v príprave dieťaťa na jeho bezproblémový vstup do základnej školy. Základná škola pokračuje vo výchove a vzdelávaní a stavia na spôsobilostiach dieťaťa dosiahnutých v materskej škole a rodine. Vhodné je, ak učitelia materských a základných škôl prezentujú vzájomne svoju výchovno-vzdelávaciu činnosť. Učitelia tak získavajú objektívny obraz o metódach a formách práce.

„Do školy“

Návšteva základnej školy: Deti sa zúčastnia ukázkovej vyučovacej hodiny v 1. ročníku základnej školy. Všímajú si zariadenie triedy, priebeh vyučovania, poznávajú školské potreby. Žiaci rozprávajú o školskom spôsobe života, porovnávajú ho s pobytom v materskej škole. Poskytneme deťom priestor na otázky a informácie adresované žiakom 1. ročníka.

Otvorená výchovno-vzdelávacia činnosť pre rodičov v triedach 5- až 6-ročných detí

Na zorganizovanú otvorenú hodinu je dôležité prizvať aj učiteľku 1. ročníka základnej školy, ktorá môže individuálne komunikovať s rodičmi o neustálom napredovaní osobnosti dieťaťa v rámci jeho bezproblémového vstupu do ZŠ.

Cieľ aktivity: Spoluprácou materskej školy – rodiny – základnej školy poukázať na dôležitosť neustáleho rozvoja komunikatívnych kompetencií detí ako jedného zo základných predpokladov na bezproblémový vstup dieťaťa do základnej školy a na jeho celostný, osobnostný rozvoj

Úlohou učiteľiek je:

- vopred dohodnúť s učiteľkou 1. ročníka ZŠ návštevu detí z materskej školy v základnej škole: ukážka prostredia triedy, predviesť so žiakmi, ako prebieha vyučovanie, čo už poznajú, čo sa už naučili a pod.,
- pripraviť deti MŠ na návštevu: pripomenúť, ako sa treba správať, porozprávať sa s deťmi, čo očakávajú od návštevy, čo si myslia, že tamvidia, zažijú,
- zhodnotiť s deťmi návštevu – či splnila ich očakávania, čo sa deťom v škole páčilo, čo sa deti učili atď.,
- zrealizovať samotnú návštevu v dohodnutom termíne,
- zrealizovať „otvorenú“ výchovno-vzdelávaciu činnosť pre rodičov 5- až 6-ročných detí.

Úlohou rodiča je:

- zúčastniť sa na otvorenej výchovno-vzdelávacej činnosti,
- byť podľa možnosti aktívnym účastníkom výchovno-vzdelávacej činnosti počas edukačných aktivít.

Frontálna činnosť: aktivita s veršami knihy Ľ. Podjavorinskej „Do školy“. Je vhodné vopred si pripraviť knihu na čítanie, ktorá musí obsahovať ilustrácie jednoznačne podporujúce jej obsah a k ilustrácii krátky text napísaný veľkými tlačenými písmenami (ilustrácia – krátky text, budú s ňou pracovať deti). Príbeh čítame tak, aby deti mali možnosť sledovať text a ilustrácie k nemu. Čítanie prerušíme na konci strany, a to vždy v momente, keď nastáva v príbehu zvrät. Duplikáty obrázkov (ilustrácií) postupne pripevňujeme na magnetickú tabuľu po prečítaní každej ďalšej strany textu. Po prečítaní si spolu s deťmi zopakujeme v krátkosti dej príbehu prostredníctvom obrázkov. Zmeníme poradie obrázkov tak, aby nezodpovedalo deju. Deti sa snažia ilustrácie uložiť v správnom poradí. Obmena: necháme na tabuli len časť ilustrácií podľa deja a od tohto miesta môžu deti dej reprodukovať podľa pôvodného textu, no môžu ho aj pozmeniť alebo vymyslieť iný. Kladieme otázky: „Ako bude príbeh pokračovať? Ako by mohol pokračovať inak? Kto by mohol v príbehu ešte vystupovať? Na čom by mohli zvieratká v škole sedieť? Kto by mohol byť pani učiteľka? O čom by sa mohli zvieratká v škole učiť? Čo by mohlo priniesť do školy prasiatko, mačička, teliatko? Deti pracujú s čítanou knihou: spočítavajú jednotlivé slová na danej strane, slabikujú slová hrou na telo alebo

prostredníctvom Orffových nástrojov, rozlišujú slovné druhy (podstatné mená: U: „*Kto v príbehu vystupoval?*“ D: „*Prasiatko, straka, pes...*“; prídavné mená: U: „*Aké boli zvieratá?*“ D: „*Veľké, malé, múdre, hlúpe...*“; slovesá: U: „*Čo robili?*“ D: „*Učesala, umyla, učila, popadali...*“).

Deti vymýšľajú nové, neobvyklé situácie: *Čo by ste sa chceli v škole naučiť vy? Čo by ste chceli zažiť? Na čom by ste chceli sedávať?...*

Skupinová činnosť: v úvode skupinových, príp. individuálnych aktivít informujeme deti o tom, čo bude ich úlohou v jednotlivých centrách, vyzveme rodičov, aby sa stali aktívnymi účastníkmi „vyučovania“ spoločne s dieťaťom. Pri každom hrovom centre bude krátky a jednoduchý opis aktivity. V triede sa vytvorí hrové centrá. Dieťa nemusí pri skupinových činnostiach obsiahnuť všetky aktivity v hrových centrách. Výber je ponechaný na dieťa a rodiča, pre ktoré z činností sa rozhodnú. Na skupinové (individuálne) aktivity je vyhradený určitý čas. Jednotlivé centrá sú obsiahnuté v nasledujúcich aktivitách:

„*Poskladaj slovo*“

Vopred sú pripravené predlohy s napísanými názvami jednotlivých predmetov, predlohy s prázdnyimi okienkami, písmenká. Deti spoločne s rodičmi vyhľadávajú podľa predlohy písmenka. Skladajú rôzne názvy predmetov. Pomenovávajú predmety. „Čítajú“ vyskladané názvy. Pomôckou môže byť obrázok skladaného názvu. Vyhľadávajú v názve určené písmeno napr. podľa kľúča: *nájdí v názve písmeno, na ktoré sa začína tvoje meno...*

Cieľ aktivity: Identifikovať grafému na základe vizuálnej podoby a zostaviť slovo na základe predlohy	
Tematický okruh: Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Knihy, písmená, číslice	
Výkonový štandard: - prejavíť záujem o knihy, písmená, číslice, orientovať sa v knihách	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – prejavuje predčitateľskú gramotnosť	

„*Uhádni hlásku*“

Pripravené sú kartičky s obrázkami predmetov. Deťom sa rozdájú kartičky s obrázkami predmetov, ktoré sa začínajú na rovnaké písmenko. Aktivita sa realizuje v skupine viacerých detí a v kruhu tak, aby všetky videli na jednotlivé kartičky s obrázkami. Vyzveme deti, aby si jednotlivé obrázky dobre pozreli, aby ich pomenovali a skúsili uhádnuť, na akú hlásku sa predmety na nich zobrazené začínajú. Správnosť overujú ostatné deti, pričom si vzájomne pomáhajú. Určí sa hlásku – deti, ktoré majú obrázok predmetu začínajúceho sa na určenú hlásku, ho nahlas pomenujú. Obmena môže byť rôzna. Deti môžu určovať poslednú hlásku slova, prípadne hľadať hlásku v slove, vytlieskať slovo – rytmicky ho rozložiť atď.

Cieľ aktivity: Identifikovať grafému na základe vizuálnej podoby a zostaviť slovo na základe predlohy, byť spôsobilý sluchom rozlišovať jednotlivé hlásky	
Tematický okruh: Kultúra/Ja som	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Knihy, písmená, číslice/artikulácia hlások a hláskových skupín	
Výkonový štandard:	
<ul style="list-style-type: none"> - prejavíť záujem o knihy, písmená, číslice, orientovať sa v knihách - vedieť sluchom rozlišovať jednotlivé hlásky v slove, ich kvalitu a lokalizáciu 	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – prejavuje predčitateľskú gramotnosť, komunikuje osvojené poznatky	

„Na čarodejníka“

Pripravené sú písmená abecedy – umelohmotné, penové, papierové. Aktivizujúca otázka: *Viete, čo je ABECEDA?* Rodičia deťom vysvetlia pojem. Deti majú pripravené písmená abecedy. Vyberú jedno písmeno, pomenujú ho (hlásku), vymenovávajú slová začínajúce sa na vybrané písmeno. Deti hrajú hru „Na čarodejníka“, ktorý začaroval deti. Vyslobodí sa len ten, kto povie slovo na písmeno, ktoré vidí, alebo hlásku, ktorú počuje (zrakom vnímané písmeno, sluchom vnímaná hláska). „Čarodejník“ (rodič) zmení písmeno, aby mali deti viac možností výberu slov.

Cieľ aktivity: Stimulovať porozumenie/chápanie pri sluchovom rozlišovaní jednotlivých hlások v slovách	
Tematický okruh: Ja som	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Artikulácia hlások a hláskových skupín/pasívna a aktívna slovná zásoba	
Výkonový štandard:	
<ul style="list-style-type: none"> - vedieť sluchom rozlišovať jednotlivé hlásky v slove, ich kvalitu a lokalizáciu - rozširovať si pasívnu a aktívnu slovnú zásobu 	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – prejavuje predčitateľskú gramotnosť, vyjadruje a komunikuje svoje myšlienky, nadväzuje a vedie dialóg a rozhovor s deťmi a dospelými, počúva aktívne a s porozumením myšlienky a informácie z rôznych médií	

„Písmenka z plastelíny“

Deti modelujú valček z plastelíny, potom z neho vytvoria písmená podľa predlohy, vymodelujú svoje meno za asistencie rodiča.

Cieľ aktivity: Využívať priestorovú predstavivosť pri modelovaní tvaru písmen z plastelíny	
Tematický okruh: Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Kreslenie, maľovanie, modelovanie	
Výkonový štandard:	
<ul style="list-style-type: none"> - kresliť, maľovať, modelovať podľa vlastnej fantázie, predstáv a na tému 	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – prejavuje predčitateľskú gramotnosť. <i>Psychomotorické</i> – v činnosti používa všetky zmysly	

„Čo hovorí bubienok“

Pripraví sa bubienok, kartičky s obrázkami, plastové písmená abecedy (prípadne detská tabuľa a krieda). Deti postupne pomenovávajú obrázky na kartičkách, určujú začiatkové písmeno, slovo rozložia a vytlieskajú. Rytmizujú slovo na obrázku hrou na bubienku. Neskôr sa zvolí bubienik, ktorý si vyberie určité slovo (obrázok). Nepovie však ostatným deťom, ktorý obrázok si vybral. Pomenuje

len začiatkové písmeno. Ukáže maketu písmena, prípadne písmenko nakreslí kriedou na detskú tabuľu. Slovo rytmicky zahrá na bubienku. Ostatné deti hádajú, ktoré slovo „bubeník“ zahrá.

Cieľ aktivity: Aktivizovať komunikatívne kompetencie pri analyticko-syntetických hrách a činnostiach so slovami	
Tematický okruh: Ja som	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Analyticko-syntetické činnosti so slovami	
Výkonový štandard: - uplatňovať schopnosť analyticko-syntetických hier a činností so slovami	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – komunikuje osvojené poznatky	

„Maľovaná básnička“

Pripravené sú pracovné listy s maľovanou básničkou „Školská taška“

Školská taška

*V školskej taške každý žiak,
zošity má, veru tak.
Učebnice, farbičky,
gumu, pero, nožničky.
Desiatu tam dobrú má,
iste si dnes pochutná.*

Rodičia si s deťmi pripomenú text básničky (je pripravený na čítanie v hrovom centre). Báseň rodič dieťaťu číta pomaly a zrozumiteľne. Keď text nahradí doplnujúci obrázok, dieťa obrázok pomenuje a farebne dotvorí (vymaľuje). Na záver si dieťa „prečíta“ celý text s obrázkami na pracovnom liste s pomocou rodiča.

Cieľ aktivity: V hre s básňou nahradíť slová správnymi obrázkami, pomenovať ich, „čítať“ kreslený príbeh	
Tematický okruh: Ja som/Kultúra	Oblasť: Sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Počúvanie s porozumením/„čítanie“, „písanie“ jednoduchého príbehu	
Výkonový štandard: - počúvať s porozumením - „čítať“ kreslený príbeh	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – komunikuje osvojené poznatky, prejavuje predčitateľskú gramotnosť	

Frontálna aktivita po ukončení skupinových, individuálnych činností rodičov s deťmi:

„Písmenká telom“

Pripravené sú špagáty dlhé asi 30 cm, obrázky tlačенých písmen abecedy. V úvode sa deti hrajú so špagátmi: *Čo všetko sa dá so špagátom robiť?* Deti so špagátom manipulujú a navrhujú rôzne spôsoby, na čo môžeme špagát využiť. Aktivizujúca otázka: *„Dokázali by ste zo špagátu vytvoriť nejaký obrázok?“* Navrhujeme deťom, aby sa pokúsili vytvoriť písmenko podľa predlohy. Môžu spojiť svoj špagát so špagátom kamaráta a vytvoriť tak celé svoje meno. So špagátom tiež cvičia niekoľko zdravotných cvikov. Po realizácii zdravotných cvikov motivujeme deti, aby vytvárali písmená svojím

telom. Deti s pomocou učiteľky prezentujú svoje nápady individuálne, vo dvojiciach, v trojiciach. Do frontálnej aktivity sa môžu zapojiť aj rodičia. Kreatívne a vtípne prezentujú svoje nápady (ukazovanie písmen písaním vo vzduchu, prstami, „prepletaním“ rúk, nôh...).

Ciel' aktivity: Dodržať zvolené pravidlo a spolupracovať v skupinovej hre s ohľadom na druhých	
Tematický okruh: Ja som	Oblasť: Perceptuálno-motorická/sociálno-emocionálna
Obsahový štandard: Pravidlá, rešpektovanie, spolupráca/spisovná reč	
Výkonový štandard:	
<ul style="list-style-type: none"> - dodržiavať zvolené pravidlá, spolupracovať, rešpektovať ostatných - uplatňovať spisovnú podobu materinského jazyka 	
Kompetencie: <i>Komunikatívne</i> – komunikuje osvojené poznatky, prejavuje predčitateľskú gramotnosť, vedie monológ, nadväzuje a vedie dialóg a rozhovor s deťmi i dospelými <i>Psychomotorické</i> – ovláda pohybový aparát a telesné funkcie, využíva globálnu motoriku, prejavuje túžbu a ochotu pohybovať sa	

V závere poskytneme deťom (prípadne rodičom) dostatok priestoru na slovné zhodnotenie dňa. Čo sa im páčilo, čo nie, či aktivity, ktoré realizovali, boli pre nich jednoduché, náročné, ktorú z aktivít by ešte chceli niekedy realizovať. Deti spoločne hádajú hádanky so školskou tematikou. Každé dieťa dostane „na doma“ maľovanú abecedu, prostredníctvom ktorej môže doma s rodičom realizovať rôzne kreatívne aktivity.

Rodičia môžu počas otvorenej hodiny sledovať, ako sa ich dieťa správa v kolektíve detí, ako reaguje na pokyny učiteľky, ako sa zapája do aktivít. Lepšie spoznajú spôsob jeho komunikácie s deťmi, s učiteľkou. Spoznáva, v ktorej z činností vyniká, a naopak, ktoré z činností mu robia problém. Vidí, či sa dieťa dokáže sústrediť primerane dlhý čas na riadenú edukačnú činnosť. Zároveň sa rodičom poskytne priestor, aby videli, ako je potrebné s dieťaťom komunikovať, plánovať rôzne činnosti, a tak neustále rozvíjať osobnosť dieťaťa vo všetkých oblastiach, t. j. sociálno-emocionálnej, perceptuálno-motorickej i kognitívnej.

Pred realizáciou uvedených aktivít je potrebné neustále metodicky a odborne skvalitňovať vedomosti činiteľov, t. j. pedagógov a rodičov detí, ktorí ovplyvňujú celostný rozvoj osobnosti dieťaťa predškolského veku v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.

Jedným z východísk neustáleho skvalitňovania edukačného pôsobenia v prostredí materskej školy je prizvanie odborníka na metodické združenie, ktorý poskytne pedagógom prednášku zameranú na riešenie aktuálneho problému vychádzajúceho z potrieb výchovy a vzdelávania, a to v rámci spolupráce materskej školy so ZŠ, CVČ, CPPP a logopedickej prevencie.

Metodické združenie ako poradný orgán riaditeľa materskej školy pomáha pri riešení aktuálnych otázok súvisiacich s výchovou a vzdelávaním. Členmi metodického združenia sú všetci

pedagogickí zamestnanci a vedením je poverený odborne zdatný pedagogický zamestnanec. Plán činnosti každoročne schvaľuje riaditeľ školy a súčasťou plánu metodického združenia môžu byť:

- prezentácia odborných problematík z odbornej literatúry získaných samoštúdiom,
- prezentácia poznatkov získaných účasťou na vzdelávaniach organizovaných v rámci kontinuálneho vzdelávania,
- výmena pedagogických skúseností,
- a iné.

Ako poradný orgán sa zaoberá:

- aktuálnymi otázkami výchovy a vzdelávania,
- koordinuje kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov,
- umožňuje pracovať s aktuálnymi informáciami týkajúcimi sa odborných problematík súvisiacich s plnením, dosahovaním cieľov a poslania materskej školy.

Na metodickom stretnutí s logopédom sa pedagogickým zamestnancom poskytne priestor na riešenie otázok súvisiacich s rozvojom komunikatívnych kompetencií detí.

Úlohou učiteliek je:

- pripraviť si otázky súvisiace s problematikou rozvoja vyjadrovacích schopností detí, komunikatívnych kompetencií a rozvíjania reči u detí predškolského veku,
- preštudovať si odbornú literatúru súvisiacu s danou problematikou, ktorú na prednáške odporučí logopéd,
- rešpektovať odporúčané pokyny logopéda vo výchovno-vzdelávacom procese,
- vzájomne si vymieňať nadobudnuté informácie.

Aby rodičom boli poskytnuté odborné informácie nielen zo strany pedagogických zamestnancov materskej školy, východiskom je poskytnutie možnosti účasti na vzdelávacej prednáške zameranej na rozvoj komunikatívnych kompetencií dieťaťa a jeho vyjadrovacích schopností. Materská škola ponúkne účasť na vzdelávacej prednáške v rámci spolupráce s logopédom. Na prednáške budú rodičom poskytnuté informácie a metodické odporúčania zamerané na rozvoj jazykovej úrovne dieťaťa (Sobotová a kol., 2013):

- dospelý je najvýznamnejší činiteľ pri výchove dieťaťa k reči,
- dospelý je vzor pre dieťa po každej stránke,
- nepoužívať zdobneniny, nehovoriť monotónne, bez prízvuku, pretože deti potom strácajú záujem o hovorené slovo,
- nehovoriť s dieťaťom rýchlo a afektovane, pretože deti to unavuje a znižuje ich pozornosť,
- dávať dobrý rečový príklad, čo sa odzrkadlí na priaznivých výsledkoch detí v rozprávaní,
- nekarhať príliš negatívne dieťa za nesprávnu výslovnosť,

- posmešne nenapodobňovať nesprávnu výslovnosť dieťaťa, pretože tak dieťa neprinútime správne hovoriť,
- rozvíjať slovnú zásobu detí, obohacovať ich slovník o nové slová, spresňovať a prehľbovať u detí chápanie významu slov,
- systematickou prácou znižovať rozdiel medzi aktívnym a pasívnym slovníkom u detí,
- aktivizácia detského slovníka vyžaduje trpezlivosť, sústavnosť, pokojné prostredie, ktoré podnecuje dieťa k reči a najmä možnosť ustavičného cvičenia,
- podnecovať u detí aktívne používať slová v hovorených prejavoch,
- na aktivizáciu slovníka detí využívať čítanie, rozprávanie, počúvanie reprodukovanej textu, reprodukciu počutých rozprávok, dramatizáciu a recitáciu,
- objasňovať deťom vzťahy medzi významom slov,
- dbať na správnosť obsahovej stránky reči, správnosť rečového prejavu po formálnej stránke,
- správnu výslovnosť pri rozvíjaní reči nacvičovať zásadne formou hry,
- nesmelé deti nenútime rozprávať, dať im priestor v kolektíve, aby postupne napodobňovali a zapájali sa do frontálnych aktivít, nesmejeme sa dieťaťu, keď sa mu nedarí, aby neprestalo hovoriť úplne.

V rámci spolupráce s logopédom môžu byť rodičom poskytované individuálne „pohovory“, kde sa zoznámia so spôsobom rozvoja súvislého vyjadrovania a správnym realizovaním artikulačných cvičení. Dôležité je v rámci konzultačných hodín s triednym učiteľom poskytovať rodičom odporúčané metodické materiály k danej problematike.

Zlepšiť informovanosť rodičov pomôže účasť na triednom rodičovskom stretnutí rodičov detí navštevujúcich materskú školu posledný rok pred plnením povinnej školskej dochádzky, na ktorú bude pozvaná učiteľka ZŠ. Rodičia sa tak zoznámia s požiadavkami školy na zručnosti budúcich prvákov. Skvalitniť podávané informácie pomôže účasť rodiča na otvorenej hodine 5- až 6-ročných detí v aktivite „Do školy“, ktorá je opísaná v predchádzajúcej časti práce.

ZÁVER

Deti prichádzajú do materskej školy v rozličnom veku a na rozličnom stupni vývinu. Značné rozdiely sú medzi deťmi aj v jazykovej a komunikatívnej úrovni, čo súvisí predovšetkým s podmienkami a spôsobmi výchovy v rodine, jej hodnotovým systémom aj životným štýlom.

Prostredníctvom rozvoja komunikatívnych kompetencií vnárame dieťaťu základy gramotnosti. Pod týmto pojmom chápeme proces postupného chápania a osvojovania si jazyka v komplexnosti (podobu hovorenú súčasne s písomnou), ktorý sa prejaví v postupnom, čoraz kvalitnejšom používaní jazyka. Ide teda o systematickú prípravu dieťaťa byť gramotným jedincom.

Aby edukačné pôsobenie na dieťa bolo v oblasti rozvoja komunikácie efektívnejšie, je potrebné motivovať rodičov, venovať viac času dieťaťu po príchode z materskej školy, a to plnením čiastkových, jednoduchých úloh. Rovnako dôležitá je aj metodická informovanosť rodičov o potrebe a možnostiach rozvoja komunikácie a vyjadrovacích schopnostiach dieťaťa a o možnostiach pomoci pri riešení problémov s vyjadrovaním. K efektívnemu edukačnému pôsobeniu prispieje vo veľkej miere aj spolupráca materskej školy s inštitúciami a odborníkmi podieľajúcimi sa na rozvoji osobnosti dieťaťa predškolského veku až cez jeho vstup do základnej školy. Spolupráca pedagogických zamestnancov a odborníkov skvalitní metodickú znalosť problematiky, čo tiež prispieva k neustálemu rastu kvality výchovno-vzdelávacieho procesu realizovaného v materskej škole. Pri dobrej spolupráci školy a rodiny má dieťa pocit bezpečia, istoty a zvyšuje sa jeho sebaúcta. Rodina poskytuje dieťaťu istotu, bývanie, životosprávu, duševnú pohodu a lásku, toleranciu, chápanie dieťaťa. Materská škola má tieto podmienky umocňovať, podporovať a ďalej rozvíjať.

Základným cieľom vzdelávania v materskej škole je doviesť dieťa k tomu, aby na základe svojich schopností a dispozícií získalo základy kľúčových kompetencií potrebných na život v našej spoločnosti. Jednou z nich je aj schopnosť komunikácie. Je to základná a životne dôležitá schopnosť na existenciu v skupine ľudí. Dieťa predškolského veku by malo disponovať komunikatívnymi kompetenciami na takej úrovni, aby bolo schopné súvislo a zrozumiteľne vyjadrovať svoje myšlienky, a tak nadväzovať kontakt s okolím. Rozvíjanie reči ide zároveň s rozvíjaním myslenia a poznania. Reč dieťaťa teda nie je len prostriedkom komunikácie, ale i objektom učenia, preto je ovládanie komunikatívnych kompetencií základným predpokladom pripravenosti na vstup dieťaťa do základnej školy.

„... keby nebolo reči, nič by sme nevedeli ani o dobrom, ani o zlom, ani o pravde, ani o klamstve, ani o príjemnom, ani o nepríjemnom. Reč nám umožňuje to všetko chápať.

Premýšľajte o reči.“ (Sovák)

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BYTEŠNÍKOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. 2010. *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Praha : Computer Press, 2010. ISBN 978-80-2512-569-4.

GAVORA, P. 2002. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-104-9.

GUZIOVÁ, K. a kol. 2011. *Metodika predprimárneho vzdelávania*. Partizánske : Expresprint, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-968777-3-7.

HAJDÚKOVÁ, V. a kol. 2009. *Metodika na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2009. ISBN 978-80-8052-324-4.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2004. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-303.

HAUSER, J. 2008. *Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie*. Prievidza : Praha I, spol. s r. o., 2008. ISBN 978-80-969407-5-2.

HOLÍKOVÁ, Z. 2011. Rozvíjame jazykovú a literárnu gramotnosť. In *KAFOMET pre materské školy*. INFRA, s. r. o. ISSN 1803-5175, 2011.

Katalóg foriem a metód pre materské školy. In *KAFOMET*. [online]. INFRA Slovakia, s. r. o. ISSN 1803-5175, 2008. Dostupné na internete: <www.kafomet.sk>.

KAZDOVÁ, V. 2008. Rozvoj reči v MŠ. In *KAFOMET pre materské školy*. INFRA, s. r. o. ISSN 1803-5175, 2008.

KLENKOVÁ, J. 2006. *Logopedie*. Havlíčkov Brod : Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.

MYDLOVÁ, M. 2012. Komunikačné zručnosti v materskej škole. In *PEDI*. Bratislava : Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o., 2012.

NAKONEČNÝ, M. 2004. *Základy psychologie*. Praha : Academia, 2004. ISBN 80-200-1290-7.

ONDRUŠKOVÁ, I. 2011. *Participácia materskej školy a rodiny pri stimulácii psychosociálneho vývinu dieťaťa*. Ružomberok : VERBUM 2011. Projekt KEGA MŠ SR č. 391-027KU-4/2010, Inovácia teórie predškolskej výchovy v nadväznosti na Štátny vzdelávací program ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie. ISBN 978-80-8084-845-5.

Pedagogická diagnostika v praxi materskej školy. In *PEDI* [online]. Bratislava : Dr. Josef Raabe Slovensko, s. r. o. Dostupné na internete: <www.raabe.sk>.

Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách. 1999. Bratislava : MŠ SR, 1999.

SOBOTOVÁ, J. a kol. 2013. *Predškolská príprava detí v materskej škole a v rodine*. Púchov : Montanex SK, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-7225-386-7.

SOVÁK, M. 1989. *Logopedie předškolního věku*. Praha : SPN, 1989.

VALACHOVÁ, D. 2009. *Ako spoznať dieťa v materskej škole. Pedagogická diagnostika v materskej škole*. Bratislava : MPC, 2009. ISBN 978-80-8052-342-8.

ZAPOTOČNÁ, PETROVÁ. 2010. *Jazyková gramotnosť v predškolskom veku. Teoretické východiská a námety k analýze a tvorbe kurikula jazykového vzdelávania detí MŠ*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2010. ISBN 978-80-8082-404-4.

ZIGOVÁ, E., OBERT, V. *Literatúra pre deti a mládež s metodikou*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Internetové zdroje:

www.kafomet.sk

www.mpc-edu.sk

www.raabe.sk

www.skolskyportal.sk

KLÚČOVÉ SLOVÁ

KOMUNIKÁCIA

REČ

DIEŤA PREDŠKOLSKÉHO VEKU

VÝZNAM KOMUNIKATÍVNEJ KOMPETENCIE

ROZVOJ KOMUNIKATÍVNEJ KOMPETENCIE

SPOLUPRÁCA S RODINOU

PRÍLOHY

Príloha A Záznamový hárok na posudzovanie komunikatívnej kompetencie

Konkretizácia požiadavky	Zvládnutie	Nezvládnutie
Zapojiť sa do akcie		
Vedieť sa dohodnúť na spoločnom zámere hry		
Participovať a spolupracovať na rozvíjaní dramatickej hry		
Prispôbiť sa hre na základe požiadaviek skupiny		
Vytvárať, inovovať scenár hry		
Rozdeliť si roly		
Integrovať kreativitu do dramatickej hry		

Individuálne posudzovanie komunikatívnych kompetencií z hľadiska komunikatívnych zámerov a konverzačných schopností v neformálnej dramatickej hre. Škála 1 – 2 – 3:

- 1: najnižšia hodnota – nezvláda túto spôsobilosť,
- 2: parciálne zvláda túto spôsobilosť (napr. dokáže prijať informáciu, ale poskytnúť ju už ďalej nedokáže),
- 3: samostatne zvládne posudzovanú spôsobilosť.

NEFORMÁLNA DRAMATICKÁ HRA	Komunikačné zámery			
	Vyjadriť zámer verbálne komunikovať – osloviť, zvolať k hre	1	2	3
	Vyžiadať informáciu	1	2	3
	Zopakovať informáciu ďalej	1	2	3
	Rozvíjať získanú informáciu	1	2	3
	Vyjadriť postoj k informácii	1	2	3
	Konverzačné schopnosti			
	Vytvárať možnosti na rečový prejav	1	2	3
	Podieľať sa na dialógu (osloviť, udržať)	1	2	3
	Samostatne hovoriť (prejavy monológu)	1	2	3
	Vstupovať do rozhovoru	1	2	3
	Zúčastniť sa na rozhovore viacerých aktérov	1	2	3
	Vytvárať možnosti na dialogickú tému	1	2	3
	Udržiavať rozhovor	1	2	3

Príloha B.1 Posudzovací hárok

Hodnotiaca škála:

- 1: nikdy nedokáže splniť požadovanú úlohu, nespolupracuje,
- 2: málokedy sa mu podarí splniť úlohu, plní ju s pomocou dospelého,
- 3: často dokáže splniť inštrukciu, nemá dostatočne utvrdenú zručnosť, na zvládanie potrebuje pomoc dospelého,
- 4: takmer vždy dokáže splniť inštrukciu s drobnými nedostatkami,
- 5: vždy splní úlohu, má dostatočne osvojenú zručnosť.

Posudzovaná spôsobilosť	1	2	3	4	5	Poznámky
- Počúvať s porozumením						
- Porozumieť inštrukcii						
- Konštruovať vety						
- Vytvárať otázky v rozhovore						
- Odpovedať na otázky						
- Samostatne rozprávať I						
- Samostatne rozprávať II						
- Improvizovať v samostatnom rozprávaní						
- Používať dialóg						
- Vysvetliť a opísať zážitok						
- Napodobniť telefonický rozhovor						
- Pamätať si postupnosť v deji						
- Vstupovať a vystupovať z roly						
- Verbálne stvárať príbeh z obrázkových kariet						
Súhrn						

Príloha B.2 Informačný leták pre rodičov

Informačný leták pre rodičov

Súhlasím, aby moje dieťa menom: bolo zapojené do realizácie aktivity „*Kniha môj kamarát*“, náplňou ktorej bude pravidelný cyklus návštev knižnice a čiastkových aktivít s tým spojených, s možnosťou vypožičania si knihy domov.

Svojím podpisom preberám zodpovednosť za vypožičanú knihu a jej vrátenie. Som si vedomý/-á, že prípadné poškodenie, stratu knihy bude potrebné uhradiť.

a) áno, súhlasím

b) nie, nesúhlasím

Meno a priezvisko rodiča (čitateľne):

Podpis zákonného zástupcu dieťaťa:

Príloha C „Maľovaná básnička“

